

Utlåtande 2017:256 RI (Dnr 434-21/2017)

Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022 godkänns enligt bilaga 1 till utlåtandet.
2. Stockholms Stadshus AB uppmanas att anta och ge stadens alla bolagsstyrelser i uppdrag att genomföra program för ett jämställt Stockholm i enlighet med bilaga 1 till utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård anför följande.

Ärendet

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att utarbeta en handlingsplan i enlighet med CEMR-deklarationen, den europeiska deklarationen om jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå. Stadsledningskontoret föreslår att stadens styrdokument för jämställdhetsfrågor benämns program för ett jämställt Stockholm istället för handlingsplan i enlighet med CEMR-deklarationen.

Stadsledningskontorets förslag till program ska fungera som övergripande vägledning när nämnder och bolagsstyrelser planerar sitt arbete för att bättre nå visionen om Ett Stockholm för alla med fokus på jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar.

I programmets första del beskrivs bakgrund till vilka utmaningar Stockholm har för att uppnå jämställdhet och vad staden strävar efter inom området.

I den andra delen fastställs sju fokusområden som är prioriterade för staden att arbeta med. De utgår från de sex nationella jämställdhetsmålen, med tillägg av ett fokusområde som behandlar stadens offentliga service.

Beredning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret och remitterats till samtliga facknämnder, samtliga stadsdelsnämnder, Stockholms Stadshus AB - som i sin tur remitterat vidare till samtliga dotterbolag - kommunstyrelsens pensionärsråd, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter, Män för jämställdhet, Riksorganisationen GAPF, RFSU Stockholm, Riksförbundet Internationella Föreningar för Invandrarkvinnor Stockholm (RIFFI), Rädda Barnen, Sveriges kvinnolobby, Unifem Stockholm och Unizon.

Revisionskontoret, valnämnden, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, S:t Erik Försäkrings AB, S:t Erik Livförsäkring AB, S:t Erik Markutveckling AB, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), Stockholms Stads Parkerings AB, Bostadsförmedlingen i Stockholm AB, Stockholms Stadsteater AB, AB Stockholmshem, Riksorganisationen GAPF, RIFFI Stockholm, Rädda Barnen och Unifem Stockholm avstod från att svara på remissen.

Arbetsmarknadsnämnden ser vikten av att arbeta strategiskt med jämställdhetsintegrering, och anser också att ett gemensamt program för alla delar inom de mänskliga rättigheterna hade underlättat implementeringsarbetet för stadens förvaltningar och bolag.

Exploateringsnämnden ser positivt på att programmet tagits fram, men konstaterar även att mängden styrdokument som nämnder och bolag har att förhålla sig till riskerar att göra de inbördes förhållandena mellan dessa något oklara.

Fastighetsnämnden anser att programmet väl uppfyller sitt syfte, är tydligt och anpassat till stadens olika verksamheter och att den utgör en bra grund för fortsatt jämställdhetsarbete även för det som faller under nämndens eget ansvarsområde.

Idrottsnämnden ser positivt på föreliggande program och menar att dess målformuleringar bör integreras i nuvarande mål och indikatorer för verksamhetsplan och verksamhetsberättelse istället för att särredovisas.

Kulturnämnden välkomnar ett övergripande styrdokument på jämställdhetsområdet. Nämnden uttrycker även en förhoppning om att fokusområdena ska kunna integreras i existerande nämndmål, och lyfter vikten

av att programmets genomförande sker i samklang med andra av stadens styrdokument.

Kyrkogårdsnämnden har inga synpunkter på de föreslagna fokusområdena för stadens jämställdhetsarbete och ser gärna att alla MR-frågor vägs samman i ett gemensamt program för staden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden att det är bra att staden arbetat fram ett styrdokument för stadens jämställdhetsarbete, men pekar också på att alla fokusområden inte direkt berör det egna verksamhetsområdet och menar därför att det bör vara upp till respektive nämnd att avgöra inom vilka områden nämndmål bör formuleras.

Servicenämnden stödjer förslaget till program som bedöms vara väl genomarbetat, och pekar på vikten av kompetensutveckling för stadens medarbetare för att det ska kunna genomföras så bra som möjligt. Nämnden tar även upp vikten av att av staden utförda upphandlingar omfattas av programmets mål.

Socialnämnden menar att programmets syfte är angeläget och att helheten är tydlig och bra, men efterlyser ett tydligare stadsövergripande ansvar när det gäller att säkerställa att den kunskap som behövs i arbetet med jämställdhetsintegrering verkligen är förhållandevis i ledningen och bland medarbetarna i stadens förvaltningar och bolag.

Stadsbyggnadsnämnden är överlag positivt inställd till programmet och redogör för vissa invändningar, önskemål om förtydliganden och förslag på kompletteringar under programmets olika punkter. Nämnden efterfrågar även en gemensam databas med statistik och exempel som skulle underlätta samarbete mellan förvaltningarna på jämställdhetsområdet.

Trafiknämnden ser positivt på framtagandet av programmet, och även på de utbildningsinsatser som kommunstyrelsen ansvarar för i samband med implementerandet, och påpekar i det sammanhanget även vikten av att dessa insatser tar hänsyn till stadens verksamheters skiftande karaktär.

Utbildningsnämnden ställer sig huvudsakligen bakom programmet, och påpekar vikten av att det inte uppstår otydlighet i styrkedjan när detta program ska följas upp samtidigt som stadens andra MR-program i samma ILS-system. Nämnden saknar även skrivningar om hur jämställdhetsperspektivet ska beaktas i stadens upphandlingar.

Äldrenämnden är positivt inställda till programmet och till hur det är synkroniserat med andra styrdokument, och lyfter betydelsen av att det vid uppföljningen av programmet tas hänsyn till att stadens förvaltningar ser olika ut och har olika möjligheter att påverka fokusområdena.

Överförmyndarnämnden tycker att förslaget till program är angeläget och att det kommer att utgöra en värdefull vägledning för stadens nämnder och för det egna arbetet.

Bromma stadsdelsnämnd ser positivt på programmet och ser fram emot utbildningsinsatserna och metodstödet från kommunstyrelsen i samband med dess implementering.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd ställer sig positiv till programmet och de sju fokusområdena, men menar bland annat att transpersoners rättigheter bättre hör hemma i det program för HBTQ-frågor som också tagits fram.

Farsta stadsdelsnämnd är positiv till förslaget, och hur det klargör nämnders olika ansvarsområden samt olika centrala begrepp i arbetet med jämställdhetsfrågor. Nämnden uppskattar också de centrala utbildningsinsatser som utlovas i samband med implementeringen, men skulle gärna se tydligare vägledning när det kommer till bearbetningen av statistik som programmets planering och uppföljning förutsätter.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd ställer sig i stort bakom programmet och även valet av jämställdhetsintegrering som metod, men pekar på att en förutsättning för denna metod är tillräckliga utbildningsinsatser inom området.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd är i huvudsak positiv till det föreslagna programmet, och lyfter behovet av kompetensutveckling för stadens medarbetare, inte minst när det kommer till att arbeta med statistik på det sätt som programmet förutsätter.

Kungsholmens stadsdelsnämnd ställer sig bakom programmet och samtliga fokusområden, men har synpunkter på hur uppföljningen är tänkt att göras och menar att den bör ske på programnivå.

Norrmalms stadsdelsnämnd är positiva till föreslaget program, men menar samtidigt att programmet med fördel skulle kunna utformas mer avgränsat och innehålla fler konkreta förslag på aktiviteter samt att uppföljningen bör ha fler för nämnderna gemensamma element.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd är positivt inställd till programmet och val av fokusområden, men menar att det intersektionella perspektivet med fördel hade kunnat ges ett större utrymme.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd uttrycker stöd för programmet och för att nämnder och styrelser ges utrymme däri att själva avgöra hur arbetet ska genomföras, men menar bland annat att jämställdhetsperspektivet behöver integreras även i verksamheter som drivs som entreprenader eller i fristående regi.

Skärholmens stadsdelsnämnd ser positivt på att programmet tagits fram och även på det utlovade metodstödet för jämställdhetsintegrering som utlovas från kommunstyrelsen till nämnder och bolagsstyrelser.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd har inget att invända mot det föreslagna programmet.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att programmet är bra och angeläget och lyfter vikten av relevant kompetensutveckling som en förutsättning för ett framgångsrikt genomförande.

Älvsjö stadsdelsnämnd välkomnar att jämställdhetsfrågan prioriteras liksom att det intersektionella perspektivet lyfts i det framlagda programmet, men ser en risk att skillnader uppstår i tolkningen av programmets olika delmål om en sådan utförs självständigt av stadens nämnder och bolag.

Östermalms stadsdelsnämnd tycker att det är positivt att ett program har tagits fram, men menar att det kan finnas skäl att vidta åtgärder för att undvika otydlighet ifråga om hur programmet förhåller sig till andra KF-mål och styrdokument.

Stockholms Stadshus AB menar att staden bör begränsa framtagandet av program eftersom mängden av dessa försvårar styrning och uppföljning, men anser att programmet sammantaget är en bra grund att stå på när det kommer till den övergripande inriktningen för stadens jämställdhetsarbete.

Kommunstyrelsens pensionärsråd instämmer i äldrenämndens synpunkter men menar även att äldreperspektivet inte kommer till tillräckligt uttryck i programmet.

Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter menar att programmet är en viktig del i arbetet med att nå Ett Stockholm för alla, där inte minst Stockholms stads roll som arbetsgivare lyfts fram samt behovet av verksamhetsnära metodutveckling.

Män för jämställdhet (MÄN) lyfter flera förslag på tillägg och förtydliganden under de olika fokusområdenas rubriker i programmet.

RFSU Stockholm menar att programmet riskerar att förstärka tvåkönsnormen samt föreslår vissa ytterligare delmål och andra förändringar.

Sveriges kvinnolobby föreslår vissa tillägg och förtydliganden sett till programmets fokusområden, och lyfter bland annat som positivt insatserna i programmet för kvinnor som står långt från arbetsmarknaden.

Unizon välkomnar att programmet tagits fram och att det skett i enlighet med de nationella jämställdhetspolitiska målen och föreslår vissa tillägg, bland annat ifråga om att lyfta frågan om våldsutsatta barn.

Mina synpunkter

Stockholm ska vara en jämställd stad där makt, möjligheter och resurser fördelas jämnt oavsett kön. En stad som får alla att växa. Där alla har framtidstro och möjligheter att förverkliga sina liv. Så är det inte idag. Ojämställdhet finns inom de flesta områden och begränsar människors liv. Programmet för ett jämställt Stockholm 2018-2022 är viktigt i arbetet för att ta bort ojämställdhet.

Programmets fokusområden utgår från de sex nationella jämställdhetspolitiska målen. Därutöver finns det sjunde fokusområdet som handlar om stadens offentliga service. Efter remissrundan har språkliga justeringar gjorts och ett tillägg om att detta program ska komplettera kommunikationsprogrammet för Stockholms stad 2017-2022 införts. En strykning har gjorts i slutet av programmet efter synpunkter från remissinstanserna som menade att meningen riskerade att uppfattas som att könsuppdelad statistik inte längre ska användas.

Många i stadens verksamheter tillämpar jämställdhetsintegrering och är bekanta med fokusområden som lyfts i programmet vilket är bra. Jämställdhetsanalys i tjänsteutlåtande och könsuppdelad statistik är exempel på arbetssätt och metoder som används i jämställdhetsintegrering. Det är positivt att flera lyfter fram det befintliga nätverket som idag finns mellan förvaltningar kring jämställdhetsarbete som viktigt för ett idé- och erfarenhetsutbyte. För att implementeringen av programmet ska bli framgångsrik i alla verksamheter är utbildningsinsatser, metodstöd och erfarenhetsutbyte avgörande.

Ett Stockholm för alla är en stad som lever upp till och respekterar de mänskliga rättigheterna. Arbetet för jämställdhet handlar om något så grundläggande som allas rätt att få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Program för ett jämställt Stockholm

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden Anna König Jerlmyr, Joakim Larsson och Cecilia Brinck (alla M) och borgarrådet Lotta Edholm (L) enligt följande.

Kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att utbilda sig, arbeta, göra karriär och forma samhället. Det förutsätter jämställda villkor inom alla områden, såväl politiska, kulturella, sociala som ekonomiska.

Det program för ett jämställt Stockholm som nu presenteras kunde ha varit mer konkret. Risker finns att det mest blir tomma ord. Uppföljning, tidsplaner och ansvarsfördelning bör framgå tydligare, liksom kopplingen till stadens andra program såsom idrottsprogrammet och programmet mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Det är heller inte helt klart på vilket sätt nämnderna och bolagen ska implementera programmet i sina verksamheter.

Samhället bör tillhandahålla förutsättningar för att alla ska kunna leva sitt liv och göra sina egna val. Men valen måste ytterst vara upp till den enskilda individen, utan detaljstyrning och pekpinna från staden. Att kvinnor och män till exempel ska ha lika möjligheter i sina studie- och yrkesval betyder inte att staden ska påverka vilka val människors slutligen gör, utan endast att staden ska skapa bästa möjliga förutsättningar för alla att välja.

Stockholms stad har en viktig roll att spela som arbetsgivare. Givetvis är det angeläget att försöka uppnå en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, men vi tror inte att staden kan besluta denna fördelning genom sin personalpolicy. Staden bör inte engagera sig i detta på annat sätt än utifrån ett arbetsgivarperspektiv där

förutsättningarna för att båda i en relation ska ha lika möjlighet att välja att själv ta ansvar för hemarbete. Stockholms stad bör i rollen som arbetsgivare istället påverka icke

jämställda villkor mellan kvinnor och män vad gäller löneskillnader, arbetsvillkor och möjlighet att göra karriär.

En särskilt utsatt grupp, vilka har mycket svårt att få fäste på svensk arbetsmarknad, är utrikesfödda kvinnor. Endast knappt hälften av utomeuropeiskt födda kvinnor

var sysselsatta 2014. Det är därför viktigt att de insatser som görs för att få in fler på arbetsmarknaden präglas av ett tydligt jämställdhetsperspektiv där möjligheten att få stöd inte påverkas av vilket kön en person har. Det är positivt att programmet nu lyfter flickors och kvinnors särskilda erfarenheter, behov och utsatthet i flyktingmottagandet.

Tyvärr kan vi notera att arbetet mot hedersvåld- och förtryck helt saknas i uppräkningsområdet. Hedersförtryck av både flickor och pojkar, kvinnor och män, är ett av vår tids största jämställdhetsproblem och en av de allvarligaste frihetsinskränkningarna av individer i Stockholm. Det är minst sagt anmärkningsvärt att detta saknas i majoritetens jämställdhetsprogram. Med det sagt så är vi positiva till att detta program tagits fram. Arbetet för jämställdhet mellan flickor och pojkar, kvinnor och män är mycket viktigt och ska vara aktivt i alla delar av stadens verksamheter.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022 godkänns enligt bilaga 1 till utlåtandet.
2. Stockholms Stadshus AB uppmanas att anta och ge stadens alla bolagsstyrelser i uppdrag att genomföra program för ett jämställt Stockholm i enlighet med bilaga 1 till utlåtandet.

Stockholm den 29 november 2017

På kommunstyrelsens vägnar:
K A R I N W A N N G Å R D

Ulrika Gunnarsson

Särskilt uttalande gjordes av Anna König Jerlmyr, Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Dennis Wedin och Johanna Sjö (alla M) och Björn Ljung (L) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Karin Ernlund (C) och Erik Slottnér (KD) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att utarbeta en handlingsplan i enlighet med CEMR-deklarationen. Stadsledningskontoret föreslår att stadens styrdokument för jämställdhetsfrågor benämns program för ett jämställt Stockholm istället för handlingsplan i enlighet med CEMR-deklarationen.

Stadsledningskontorets förslag till program ska fungera som övergripande vägledning när nämnder och bolagsstyrelser planerar sitt arbete för att bättre nå visionen om Ett Stockholm för alla med fokus på jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar.

I programmets första del beskrivs bakgrund till vilka utmaningar Stockholm har för att uppnå jämställdhet och vad staden strävar efter inom området.

Den andra delen fastställs sju fokusområden som är prioriterade för staden att arbeta med. De utgår från de sex nationella jämställdhetsmålen, med tillägg av ett fokusområde som behandlar stadens offentliga service.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 16 juni 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Sverige har kommit långt i arbetet mot ett jämställt samhälle. Trots det visar forskning och offentlig statistik att ojämställdhet råder inom de flesta samhällsområdena. FN har bland annat riktat kritik mot Sverige för att nyanlända kvinnors och flickors erfarenheter och behov inte uppmärksammas och tillgodoses tillräckligt i mottagandet, våldsutsatta kvinnor inte får det stöd och skydd de har rätt till, flickor och pojkar gör stereotypa val i utbildningsväsendet och flickor utsätts för sexuella trakasserier i skolan. Redan från tidig ålder blir barn bemötta och behandlade olika efter kön vilket begränsar oss genom livet. Kvinnor och män får ta del av olika mängd resurser, bemöts olika och har inte lika stort inflytande. Programmets fokusområden visar vad som är mest angeläget att arbeta med i staden.

Innehåll i programförslaget grundar sig i CEMR-deklarationen, aktuell forskning, lagstiftning, omvärldsbevakning samt i verksamheternas behov och utmaningar.

Stockholms stad har i rollen som arbetsgivare stora möjligheter att påverka ojämställda villkor mellan kvinnor och män, inte minst vad gäller löneskillnader och arbetsvillkor. Detta görs genom systematiskt arbete med aktiva åtgärder för att främja

lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet, i enlighet med diskrimineringslagens arbetsgång.

Mäns våld mot kvinnor och andra former av våld i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem och ett stort hinder för jämställdheten. Mot den bakgrunden finns det därför ett eget program mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck som beskriver hur staden ska arbeta för att på ett strukturerat, prioriterat och omfattande sätt arbeta mot våld och hedersrelaterat våld och förtryck.

Konsekvenser för verksamheten

För flera av stadens nämnder och bolagsstyrelser innebär programmet arbete med verksamhetsutveckling på olika nivåer i organisationerna. Samtliga bolagsstyrelser och nämnder behöver säkerställa att grundläggande och tillräckliga kunskaper finns för att programmet ska kunna implementeras och nå framgång i verksamheterna. Det handlar om olika slags kunskaper beroende på nivå och uppdrag i bolaget/förvaltningen. Kunskapsutveckling om jämställdhet och jämställdhetsintegrering ska ske löpande.

Programmet lyfter behovet av metodutveckling på olika nivåer i organisationen. Det kan handla om olika former av beslutsstöd, könsuppdelad statistik, metoder för medborgardialoger och jämställdhetsanalyser.

2009 undertecknade Stockholm stad CEMR-deklarationen. En av de sex grundläggande principerna konstaterar att det är nödvändigt att program har tillräcklig finansiering för att jämställdhetsarbetet ska nå framgång.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022 godkänns enligt bilaga 1.
2. Stockholm Stadshus AB uppmanas att ge stadens alla bolagsstyrelser i uppdrag att genomföra program för ett jämställt Stockholm i enlighet med bilaga 1.

Beredning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret och remitterats tillsammans till samtliga facknämnder, samtliga stadsdelsnämnder, Stockholms Stadshus AB - som i sin tur remitterat vidare till samtliga dotterbolag - kommunstyrelsens pensionärsråd, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter, Män för jämställdhet, Riksorganisationen GAPF, RFSU Stockholm, Riksförbundet Internationella Föreningar för Invandrarkvinnor Stockholm (RIFFI), Rädda Barnen, Sveriges kvinnolobby, Unifem Stockholm, och Unizon.

Revisionskontoret, valnämnden, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, S:t Erik Försäkring AB, S:t Erik Livförsäkring AB, S:t Erik Markutveckling AB, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB),

Stockholms Stads Parkerings AB, Bostadsförmedlingen i Stockholm AB, Stockholms Stadsteater AB, AB Stockholmshem, Riksorganisationen GAPF, RIFFI Stockholm, Rädda Barnen och Unifem Stockholm avstod från att svara på remissen.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 september 2017 följande.

1. Arbetsmarknadsnämnden beslutade att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen.
2. Arbetsmarknadsnämnden beslutade justera paragrafen omedelbart.

Särskilt uttalande gjordes av Johanna Sjö m.fl. (alla M) och Johan Fälldin (C), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Gulan Avci (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Ofelia Namazova (KD) som hänvisade till särskilt uttalande av Moderaterna och Centerpartiet.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 7 september 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen har varit delaktig i framtagandet av Program för ett jämställt Stockholm 2018 -2022 vilket innebär att förvaltningen löpande har framfört sina synpunkter kring frågor som främst berör arbetsmarknadsförvaltningens ansvarsområden.

Förvaltningen ser vikten av att arbeta strategiskt med jämställdhetsintegrering för att säkerställa att förvaltningen erbjuder likvärdig service till kvinnor och män, flickor och pojkar.

Förvaltningen har under flera år arbetat i linje med det föreslagna programmet genom kunskapshöjande insatser och genomförda jämställdhetsanalyser.

Utifrån att förvaltningen har arbetat med jämställdhetsintegrering under flera år gör förvaltningen bedömningen att implementeringen av programmet kommer att ta tid och behöva ske stegvis då många av de utpekade fokusområdena berör arbetsmarknadsförvaltningens verksamheter i hög grad. Det innebär att arbetet behöver implementeras i etapper med tydlig fokus på att integrera utvalda fokusområden i det ordinarie arbetet med verksamhetsplanering, kvalitet och bemötande.

Då stadsledningskontoret tagit fram tre omfattande program inom området mänskliga rättigheter anser arbetsmarknadsförvaltningen att ett gemensamt program för alla delar inom mänskliga rättigheter hade underlättat implementeringsarbetet och efterlevnaden för stadens förvaltningar och bolag.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Exploateringsnämnden godkänner kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Exploateringsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation anfördes av Joakim Larsson m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Abit Dundar (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Susanne Wicklund (C) och Michaela Hollis (KD) som instämde i Moderaternas reservation.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 28 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Exploateringskontoret ser positivt på att programmet för ett jämställt Stockholm tagits fram, som vägledning för att nå visionen om Ett Stockholm för alla med fokus på jämställdhet.

Kontoret anser vidare att jämställdhetsnätverket utgör ett viktigt forum för kunskapsinhämtning och utbyte av idéer och goda exempel på jämställdhetsarbete.

Avslutningsvis konstaterar kontoret att mängden styrdokument som nämnder och bolag har att förhålla sig till är betydande. Hur dessa dokument förhåller sig till varandra riskerar därför att bli något oklart.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 september 2017 följande.

1. Fastighetsnämnden beslutar att godkänna och överlämna fastighetskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Fastighetsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation anfördes av Henrik Sjölander m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Valeskog m. fl. (alla S), Åke Askensten m.fl (alla MP) och Elisabeth Löfvander (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Kerstin Fredriksson m.fl. (alla L), *bilaga 1*.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 28 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Kontoret anser att programmet väl uppfyller dess syfte och konstaterar att staden i rollen som arbetsgivare har stora möjligheter att påverka ojämställda villkor mellan kvinnor och män, inte minst vad gäller löneskillnader och arbetsvillkor. Detta görs genom systematiskt arbete med aktiva åtgärder och med tanke på den nya diskrimineringslagstiftningen är det positivt att programmet sätter ljus på dessa frågor.

Huvuddelen av kontorets fastighetsbestånd förvaltas och utvecklas för att tillgodose lokalbehovet hos stadens egna verksamheter. Statistik och kunskap om hur stadens satsningar på att rusta upp och utveckla dessa lokaler fördelas mellan män och kvinnor, mellan pojkar och flickor, tillhandahålls främst av berörda verksamheter. Med utgångspunkt från detta konstaterar kontoret att vissa delar i programmet inte är tillämpliga på kontorets verksamhet, utan ser att arbetsgivarperspektivet och att stärka samarbetet med stadens verksamheter i dessa frågor, ligger närmast till hands för kontoret att arbeta aktivt med framöver.

Programmet är ett styrdokument för stadens alla nämnder och bolagsstyrelser och anger inte specifikt vilka aktiviteter som ska genomföras. Verksamheterna ska i sin ordinarie planering själva konkretisera vilka aktiviteter de behöver genomföra inom utpekade fokusområden och hur de ska samverka för att nå stadens mål. Kontoret anser att det är mycket positivt att jämställdhetsfrågorna är integrerad i den ordinarie verksamhetsplaneringen och uppföljningen samt att respektive nämnd själva styr över sina insatser.

I programmet tydliggörs vikten av kunskapshöjande insatser, normkritiskt tänkande och att säkerställa grundläggande kunskaper. Kontoret ser det som en viktig och avgörande förutsättning för att åstadkomma förändring inom området.

Sammantaget anser kontoret att programmet ligger på rätt nivå och är tydligt och anpassat till stadens vitt skilda verksamheter. Programmet utgör en bra grund för

kontorets fortsatta jämställdhetsarbete.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 september 2017 att förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av Bo Sundin m.fl. (alla M) och Mikael Valier (KD), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Alexander Lindholm m.fl. (alla S), Anders Lindell m.fl. (MP) och Bwar Mert (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Daniele Fava (L), *bilaga 1*.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 25 juli 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Idrottsförvaltningen ser positivt på föreliggande program. Programmet är lättöverskådligt och med tillräckligt övergripande mål-formuleringar. Förvaltningen anser det rimligt att varje nämnd fokuserar på de mål som är mest angelägna för respektive verksamhet. Idrottsförvaltningen förordar att mål och eventuella indikatorer om jämställdhet inkluderas i de befintliga, nuvarande målen och indikatorerna i verksamhetsberättelse och verksamhetsplan då det är mer troligt att det leder till integrerat jämställdhetsarbete än om målen om jämställdhet ska särredovisas.

Idrottsförvaltningen har sedan många år tillbaka arbetat för ett mer jämställt idrottande. I stadens idrottspolitiska program framgår tydligt att jämställdhet är ett centralt område att arbeta med för att få fler barn och ungdomar fysiskt aktiva. Könsfördelningen inom föreningsidrotten är idag 60% pojkar och 40% flickor, en könsfördelning som även motsvarar det totala idrottandet och motionerandet. En prioriterad grupp i stadens arbete med idrott och motion är därför flickor och framförallt de i tonårsåldern.

Idrottsförvaltningen arbetar idag för ett mer jämställt utövande av idrott och motion. Då flickor är underrepresenterade inom både föreningsidrotten likväl som inom det totala idrottandet/motionerandet (dvs. föreningsidrott + övrig organiserad idrott + spontanidrott/egenorganiserat idrottande) så gör förvaltningen särskilda satsningar på att nå fler flickor genom till exempel idrottskoordinatorernas arbete, riktad verksamhet i sim- och idrottshallar och vissa idrottsbonusprojekt. Förvaltningens arbete för att få fler flickor att idrotta/motionera och därmed uppnå ett mer jämställt idrottande sker efter två parallella spår, där det ena strävar efter att i

större utsträckning erbjuda idrottsmöjligheter som möter flickors preferenser och där det andra är att möjliggöra för fler flickor att utöva typiska pojkidrotter och vice versa.

Inom *Program Supporterverksamheten* arbetar stadens fältassistenter med ungdomar, företrädesvis pojkar, som är inne i eller riskerar att hamna i destruktiva supportermiljöer. En del i detta arbete är att i dialog med ungdomarna motverka stereotypa maskulinitetsnormer som kan leda till våld. Medarbetare inom Program Supporter har även deltagit i fortbildning kring hur man kan arbeta mot stereotypa maskulinitetsnormer.

Förvaltningen har sedan början på 80-talet bedrivit forskningsprojektet "Ung livsstil" tillsammans med Stockholms Universitet. I analyserna av resultaten har könsskillnader belysts sedan den första undersökningen genomfördes. Ung livsstil ger därför förvaltningen vägledning i bland annat arbetet med att minska könsskillnader och att till exempel se pojkars och flickors preferenser för idrott och motion samt vilka anläggningstyper pojkar och flickor anser att staden ska investera i. Ung livsstil har även i ett antal rapporter utvärderat hur ett antal idrotter når upp till målen om jämställd och jämlik verksamhet (se www.stockholm.se/idrott/forskning).

För att synliggöra eventuella könsskillnader redovisar förvaltningen där så är möjligt statistik uppdelat på kön, till exempel i kundundersökningar och andra undersökningar och delar av föreningsstödet. Idrottsförvaltningen redovisar varje år investeringsbudgeten uppdelat på kön enligt särskild modell (se till exempel VB 2016) och gör jämställdhetsanalyser i tjänsteutlåtanden där så är relevant.

Ekonomiska konsekvenser

Om målen om ett jämställt idrottande uppfylls, det vill säga fler flickor blir fysiskt aktiva, bidrar detta troligen till en mer jämställd hälsa mellan män och kvinnor vilket torde leda till samhällsekonomisk vinst. Ett jämställt idrottande leder även till att förvaltningens resurser fördelas mer lika mellan pojkar/män och flickor/kvinnor.

Måluppfyllelse

Program för ett jämställt Stockholm tangerar de målsättningar om ett jämställt idrottande som anges i stadens idrottspolitiska program.

Konsekvenser för barn

En ökad jämställdhet i samhället leder med all sannolikhet till positiva konsekvenser för både pojkar och flickor.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 september 2017

följande

1. att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen,
2. att förklara beslutet omedelbart justerat.

Reservation anfördes av Sophia Granswed m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Rasmus Jonlund m.fl. (alla L) , *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Pelle Thörnberg (C) som instämde i Moderaternas reservation.

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 september 2017 enligt följande.

1. som svar på remissen överlämnar förvaltningens (stadsarkivet) tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen
2. att förklara beslutet omedelbart justerat.

Reservation anfördes av Sophia Granswed m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Rasmus Jonlund m.fl. (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Pelle Thörnberg (C) som instämde i Moderaternas reservation.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 8 september 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Inledning

Kulturförvaltningen instämmer med programmets analyser samt förslag till genomförande och uppföljning. Det är viktigt att staden implementerar nya metoder i jämställdhetsarbetet för att bland annat möta de utmaningar som ett växande och allt mer segregerat Stockholm står inför.

Inom kulturförvaltningen pågår ett kontinuerligt arbete med att nå nya målgrupper. Normmedvetenhet och jämställdhetsanalys är viktiga verktyg för att kunna inspirera unga att välja kultur- och fritidsaktiviteter som bryter stereotypa könsmönster. Kulturförvaltningen är en strategiskt betydelsefull förvaltning i detta arbete med publika verksamheter som möter stockholmarna på många arenor; bibliotek, kulturskola, museer, utställningar och indirekt genom kulturnämndens stöd till det fria kulturlivet, folkbildning och allmänna samlingslokaler. Det är verksamheter som på

olika sätt lyfter fram och diskuterar värdegrundsrelaterade frågor som jämställdhet, mångfald och våld i nära relationer.

Exempel på kulturförvaltningens jämställdhetsarbete

Utåtriktade insatser

Barn, ungdomar och nyanlända är prioriterade målgrupper i förvaltningens utåtriktade jämställdhetsarbete. Kista bibliotek har startat en bokcirkel för ungdom och urvalet har gjorts med fokus att även locka unga pojkar. I Bredäng har den nya bibliotekssatsningen PUNKT127 bidragit till att unga pojkars utlån är högre än på många andra bibliotek. I vissa åldersgrupper har till och med pojkarnas lån varit högre än flickornas vilket är ett trendbrott. Stadsbiblioteket har sedan förra året börjat titta närmare på övergripande lånestatistik fördelat på kön och har även i enlighet med biblioteksplanens intention inlett ett internt arbete för att öka verksamhetsfokus på ungdomar och unga vuxna, en målgrupp som delvis är svår att nå.

Interna strukturer och utvecklingsinsatser

Flera av avdelningarna har förankrat jämställdhetsfrågorna i sina organisationer genom projekt och framtagna styrdokument men också genom att tillsätta strategiska funktioner. Ett förvaltningsövergripande nätverk har bildats under våren 2017. Syftet med nätverket är att kunna utbyta erfarenheter och goda exempel kring arbetet med jämställdhet som görs eller bör prioriteras inom kulturförvaltningens verksamheter.

Kulturskolan

Kulturskolan har sedan 2015 en jämställdhetsstrateg som arbetar med jämställdhetsfrågor och normmedvetenhet inom verksamheten. Kulturskolans styrande dokument "Lika rättigheter och möjligheter" (2017) innehåller en plan för jämställdhet och mångfald samt en handlingsplan mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Styrdokumentet har under året implementerats i avdelningens samtliga verksamheter och en rad insatser genomförs med fokus på kursutbud och utåtriktad verksamhet.

Evenemangsavdelningen

Evenemangsavdelningen arbetar löpande med förebyggande insatser för att motverka sexuella trakasserier i anslutning till festivaler i Stockholm. Sedan projektet "Respekt och självrespekt" som startade 2016 har avdelningen arbetat intensivt mot bland annat sexualbrott. Ett stort antal ungdoms- och fritidsledare, fältassistenter och socialarbetare har tagit del av utbildningen. Avdelningen har även arbetat med polismyndigheten i syfte att få bukt med de samhällsutmaningar som finns med fokus kring sexualbrott. Minskningen av antalet anmälda sexualbrott från 52 (2016) till 9 (2017) tyder på att arbetet varit framgångsrikt. Festivalledningen ser också generellt positiva förändringar i värderingar och attityd bland ungdomarna.

Stockholms stadsbibliotek

Stockholms stadsbibliotek har genomfört egna utbildningar i våldsrelaterade frågor utifrån de risker som personal i öppen verksamhet kan utsättas för. Det finns dock behov inom kulturförvaltningens verksamheter av mer kunskap och vägledning om nya utbildningsinsatser, internt för personalgrupper men också för deltagare i olika verksamheter. Det gäller både förebyggande insatser och hur man agerar när man upptäcker missförhållanden, till exempel våld i nära relationer.

Kommentarer till programmets mål och fokusområden

Kulturförvaltningen berörs närmast av det sjunde området men ser också att förvaltningen har direkta kopplingar till målen;

1.1 "Jämn fördelning av makt och inflytande"

I kulturförvaltningens verksamheter ska det säkerställas att kvinnor och män, flickor och pojkar får vara med i lika stor utsträckning och påverka innehåll och former. När det gäller kulturskolans kurser ska flickor och pojkar bli tillfrågade och lyssnade på i samma utsträckning. Detta kräver en medvetenhet och förmåga att göra en analys kring jämställdhet och makt.

3. Jämställd utbildning

3.1 Flickor och pojkar, kvinnor och män gör studie- och yrkesval som bryter stereotypa könsmonster.

3.3 Läromedel och undervisningsmetoder i förskolan och skolan motverkar könsstereotypa attityder och beteenden.

Kulturskolans verksamhet ska i planerande och genomförande se till att flickor och pojkar har samma möjligheter att välja kurser och att de inte begränsas av förväntningar på kön. Kulturskolans medarbetare måste då medvetet kommunicera och motverka stereotypa könsmonster gällande marknadsföring, öppna hus och i bemötandet vid undervisningstillfällen när det gäller konstnärliga uttryck.

6. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

6.1. Stadens verksamheter är fri från negativa maskulinitetsnormer, som bidrar till att våld uppstår.

I kulturförvaltningens verksamheter ska medarbetare direkt ingripa när kränkningar sker. Kulturförvaltningen har också en viktig roll att kunna erbjuda alternativ till maskulinitetsnormens negativa uttryck som kan leda till hot eller våldsuttryck.

6.5 Stadsmiljön är trygg. Kvinnor och flickor upplever staden som trygg och kan röra sig säkert i staden.

Tryggheten i stadsmiljön rör i stor grad kulturförvaltningens verksamheter, där jämställdhetsanalys och normmedvetenhet säkerställer arbetet med att arbeta för att kulturförvaltningens lokaler ska kännas trygga att ta sig till och vara i. Ett exempel är kulturskolans lokaler, de väntrum/korridorer där unga sitter och väntar upplevas trygga för flickor, pojkar oavsett könsidentitet.

Avslutningsvis välkomnar kulturförvaltningen ett övergripande styrdokument för området och ser att förvaltningen har en viktig roll i detta arbete.

Jämställdhetsanalys

Remissvaret redovisar kulturförvaltningens jämställdhetsarbete och innehåller analyser om och synpunkter på det framtagna förslaget till ett jämställdhetsprogram för Stockholms stad.

Stadsarkivets tjänsteutlåtande daterat den 17 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsarkivets verksamhetsutveckling tar sin utgångspunkt i systemsyn, som lägger fokus på verksamhets syfte och värdeskapande tillsammans med användarna.

I detta arbete är jämställdhetsperspektivet en viktig del.

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma tillgång till, och uppleva sig i lika hög grad representerade i, arkiven.

Stadsarkivet har de senaste åren fokuserat på aktiviteter i de publika delarna, som att eftersträva en jämn könsfördelning bland föreläsare och besökare till programaktiviteter, men går nu vidare med andra områden som till exempel jämställdhetsanalys av personarkiv.

Program för ett jämställt Stockholm ligger helt i linje med hur Stadsarkivet fortsatt vill arbeta med jämställdhetsintegrering.

Det är härvid viktigt att även arbetet med jämställdhet utgår från användarens perspektiv och det övergripande syftet, uttryckt i visionen *Ett Stockholm för alla*. Därför är det av stor betydelse att programmets genomförande blir en del av ordinarie planering, metodutveckling och uppföljning, och sker i samklang med andra styrdokument som till exempel Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck samt det nyligen fastställda Program för kvalitetsutveckling.

Stadsarkivet ser även positivt på fokusområdenas överensstämmande med de nationella jämställdhetsmålen.

Det sjunde fokusområdet är en bra komplettering, som betonar användarperspektivet och det dagliga mötet med Stockholmare. Stadsarkivet vill här understryka betydelsen av att första linjens medarbetare får tillgång till metodstöd och utbildning, och även tid för normmedveten reflektion tillsammans med kollegor. Jämställdhetsintegrering är en långsiktig läroprocess, som måste implementeras på alla nivåer i organisationen.

Stadsarkivets förhoppning är att arbetet med fokusområdena till stor del ska kunna integreras i redan existerande nämndmål, eftersom ett ökat antal uppföljningspunkter riskerar minska tydligheten i styrningen mot den övergripande visionen *Ett Stockholm för alla*.

Jämställdhetsanalys

Programmet syftar till att öka jämställdheten mellan män och kvinnor, flickor och pojkar i Stockholm och har ett genomgående tydligt jämställdhetsperspektiv. Alla Stockholmare identifierar sig dock inte som män eller kvinnor, och det finns många

andra faktorer som påverkar individens förutsättningar och livsvillkor i staden. Stadsarkivet ser därför positivt på att programmet uppmärksammar vikten av att jämställdhetsarbetet sker normmedvetet och i relation till andra relevanta program på området.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 september 2017 följande.

1. överlämna detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Reservation anfördes av Annette Lundquist Larsson m.fl. (alla M) och Ewa-Marie Ås (KD), *bilaga 1*.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 8 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har inga synpunkter på de föreslagna fokusområdena för stadens jämställdhetsarbete. De kan utgöra en god vägledning i jämställdhetsarbetet.

I den jämställdhetsanalys som genomförts på kyrkogårdsförvaltningen har fokusområdet 6.5 "Stadsmiljön är trygg" lyfts fram. Kyrkogårdarna och begravningsplatserna upplevs i något högre grad som otrygga miljöer hos kvinnor jämfört med män. I Stockholmsbussens undersökning 2016 upplever 82 % av männen medan endast 73 % av kvinnorna begravningsplatserna som trygga.

Vidare har kyrkogårdsförvaltningen arbetat med att utbilda all personal i HBTQ-frågor och MR. Det arbetet kan relateras till fokusområdet 7. Programmet bör tydliggöras hur det relaterar till stadens personalpolitik. Det kan också vara relevant att redovisa hur det förhåller sig till det arbete som görs i de jämställdhets- och mångfaldsplaner som varje nämnd arbetar med.

Programmet utgör en del av de riktlinjer som tas fram i stadens arbete för mänskliga rättigheter (MR) och som även berörs i Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018-2022 och Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck 2018-2022 som nu parallellt är ute på remiss. Sedan tidigare finns andra program inom MR-området exempelvis Program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Förvaltningen ser gärna att alla MR (mänskliga rättighets)-frågor vägs samman i ett gemensamt program för staden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 september 2017 följande.

1. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation anfördes av Jonas Naddebo (C) och Lars Jilmstad m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Sabine Pettersson (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Ulrika Hoff (KD) som instämde i Centerpartiets och Moderaternas reservation.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 31 juli 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningen är positiv till jämställdhetsarbetet och tycker det är viktigt att Stockholm är en jämställd stad där makt, möjligheter och resurser fördelas lika mellan kvinnor och män. Vidare är det mycket bra att staden arbetat fram ett styrdokument som tydliggör stadens jämställdhetsarbete och därmed bidrar till att nå visionen *Ett Stockholm för alla* samt uppnå till det nationella övergripande jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt liv.

Miljöförvaltningen tycker det är viktigt att framhålla att de sju fokusområden har olika grad av relevans för stadens olika förvaltningar och bolag. För miljöförvaltningens del som ansvarar för tillsyn och övervakning av miljön anses inte programmets alla fokusområden direkt beröra nämndens verksamhetsområde.

I rollen som arbetsgivare har miljöförvaltningen stora möjligheter att påverka ojämställda villkor mellan kvinnor och män.

Förvaltningen genomför årligen omfattande lönekartläggningar med analys på kön. Övriga sammanställningar och statistik relaterat till medarbetare på förvaltningen samlas in, analyseras och presenteras efter kön för att spegla jämställdhetsfrågor i verksamheten. Kön är en övergripande och genomgående indelningsgrund i statistiken.

För att lättare kunna förena arbete med privatliv har förvaltningen flexibla arbetstider och möjlighet att jobba hemifrån, vilket kan underlätta för kvinnor och män att ta samma ansvar för hemarbetet och få livspusslet att gå ihop. Miljöförvaltningen har under en lång tid arbetat aktivt med jämställdhetsfrågorna och 2010 utsågs förvaltningen av Nyckeltasinstitutet till Sveriges mest jämställda förvaltning.

Miljöförvaltningen fördelar inte resurser, ger inte ekonomiskt stöd till enskilda eller ansvarar för brukare vilket gör det svårt att arbeta med jämställdhetsintegrering i

budgetprocessen och jämställdhetsanalyser i tjänsteskrivelser och beslutsunderlag. Fokus för förvaltningens arbete blir därför att fortsatt arbeta för ett gott bemötande och att förebygga och förhindra diskriminering och kränkande särbehandling. Detta görs framför allt genom utbildningsinsatser för medarbetarna inom relevanta frågor. Därför blir det sista fokusområdet högst prioriterat och aktuellt för förvaltningens arbete; att stadens service ska vara likvärdig för kvinnor och män. Förvaltningen har ökat fokus på mångfalds- och antidiskrimineringsfrågorna under 2017 och kommer att fortsätta arbetet med att kompetensutveckla medarbetarna inom bl.a. jämställdhet, mångfald, bemötande, normkritik och diskriminering för att säkerställa likvärdighet i bemötande, service och tjänster. Det är viktigt att medarbetare och chefer granskar de normer och strukturer som leder till att verksamhetsutövare, stockholmare och medarbetare riskerar att kränkas eller diskrimineras.

Implementering av programmet innebär att miljöförvaltningen ska konkretisera nämndmål, indikatorer och aktiviteter inom varje fokusområde. Som tidigare nämnt måste hänsyn tas till att samtliga fokusområden inte berör förvaltningens verksamhetsområde. Förvaltningen vill betona att tillskapande av nämndmål och aktiviteter utan egentlig relevans för verksamheten snarare blir kontraproduktivt och en ren administrativ pålaga. Det bör vara upp till respektive förvaltning att avgöra inom vilka fokusområden relevanta nämndmål bör formuleras. På så sätt uppnås också största möjliga nytta. Olika delar av programmet har naturligt olika relevans för olika verksamheter i staden.

Förvaltningen ser det också som önskvärt att stadsledningskontoret även fortsättningsvis stödjer förvaltningar och bolag med konkreta verktyg för att omsätta *Program för ett jämställt Stockholm* till praktik i det dagliga arbetet. I stadsledningskontorets tjänsteutlåtande nämns också att det i en av de grundläggande principerna enligt CEMR-deklarationen konstateras att det är nödvändigt att program har tillräcklig finansiering för att jämställdhetsarbetet ska nå framgång. Information om eventuell finansieringsmodell eller huruvida medel ska avsättas för aktiviteter förknippade med stadens jämställdhetsarbete framgår dock inte.

Miljöförvaltningen kan inte nog understryka vikten och nyttan av en stad som präglas av mångfald och som är fri från alla former av diskriminering. Förvaltningen ser därför positivt till framtagandet av Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022.

Servicenämnden

Servicenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 september 2017 att åberopa serviceförvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen.

Reservation anfördes av Henrik Sjölander m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Gunilla Hansson (C) som instämde i Moderaternas reservation.

Serviceförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 september 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer förslaget till program för ett jämställt Stockholm 2018-2022. Programmet bedöms vara väl genomarbetat och tydligt anknyta till de internationella konventionerna och deklarationerna på området, till den nationella jämställdhetspolitiken och lagstiftningen på området samt till stadens vision.

Det är följdriktigt med kommunfullmäktiges budget 2017 att staden nu ska anta ett program för en jämställd stad. Detta mot bakgrunden av visionen *Ett Stockholm för alla* samt inriktningsmålen om en socialt och demokratiskt hållbar stad. Det är också logiskt att arbetet med dessa frågor ska bedrivas genom jämställdhetsintegrering eftersom det här handlar om att genom stadens verksamheter verka för ett jämställt Stockholm, dvs inte primärt om den interna jämställdheten inom stadens organisation. Här ska det konstateras att jämställdhetsintegrering som strategi för att nå uppsatta jämställdhetsmål i samhället antogs av Sveriges regering redan 1994 och att det sedan 1996 är huvudstrategi även för EU:s jämställdhetsarbete.

I programmet förslås sju fokusområden med tillhörande mål för stadens arbete varav de första sex områdena samtliga överensstämmer med motsvarande områden i den nationella strategin medan det sjunde anger mål gällande stadens välfärdsverksamheter. Härmed ges tydliga och relevanta utgångspunkter för stadens arbete med dessa frågor. För att kunna nå de angivna målen behövs det dock sannolikt relativt omfattande insatser inom stadens organisation, både gällande arbetssätt i stadens kontakt med enskilda personer samt vad gäller mer allmänt främjande insatser på en övergripande nivå.

Enligt förslaget ska nämnder och bolagsstyrelser ansvara för att det finns tillräcklig kompetens i organisationen för arbetet med jämställdhetsintegrering såsom kunskap om stadens fokusområden, jämställdhet och genus i relation till verksamhetsområdena med mera. Förvaltningen instämmer med att dessa kunskaper är av stor vikt i sammanhanget. Inte minst är det viktigt att stadens medarbetare får mer kunskap om jämställdhetsmålen och stadens fokusområden för att kunna ta reda på hur de kan medverka till ökad jämställdhet genom den egna verksamheten. Behovet av kompetensutveckling på området är sannolikt ganska stort och det är angeläget att genomförandet att programmet kan stödjas på ett bra sätt genom de utbildningsinsatser som kommunstyrelsen ska ansvara för.

Förvaltningen menar att det kan övervägas att, i samband med genomförande av programmet, använda begreppet normmedvetenhet vid sidan av eller som ett alternativ till normkritik. Detta för att bidra till en positiv, öppen hållning till att i verksamheten granska och gemensamt reflektera kring normer som är av betydelse för att förstå hur diskriminering kan förebyggas.

För att uppfylla programmets mål om likvärdig välfärd för män och kvinnor och målet om social hållbarhet kan det också vara värt att överväga hur

rättighetsperspektivet tydligare kan användas i stadens kvalitetsarbete. Detta också mot bakgrund av att det inte sällan är så att diskriminering av en person görs utifrån föreställningar om olika egenskaper såsom exempelvis kön, etnisk tillhörighet, funktionsnedsättning med mera.

Därför är det viktigt att, sett ur ett verksamhetsperspektiv, betrakta mänskliga rättigheter som en helhet. Stadens medarbetare behöver generellt också ha god kunskap om medborgarens rättigheter i förhållande till verksamheten och vid behov kunna förmedla dessa på ett begripligt för den enskilde. Sedan är det viktigt att verksamheten/ servicen kan anpassas till den enskildes förutsättningar för att den ska bli likvärdig och främja dennes delaktighet och ansvarstagande. Detta som ett exempel på vad som kan känneteckna ett rättighetsbaserat arbetssätt.

I förslaget anges att programmet, så långt det är möjligt, även ska tillämpas i uppdrag som staden ger andra organisationer. Här vill förvaltningen framhålla att det vid kravställande om sociala eller demokratiska hänsyn vid stadens upphandlingar, är av stor vikt att dessa aktivt följs upp under avtalsperioden så att de ställda kraven uppfylls. Ett aktivt arbete med avtals- och leveransuppföljning, särskilt vad gäller sociala krav, liksom det decentraliserade ansvaret inom staden vad gäller upphandling och ingångna avtal, förutsätter att det inom varje nämnd finns erforderlig upphandlingskompetens och de resurser som krävs för att bedriva ett systematiskt inköps- och upphandlingsarbete. Därutöver är det viktigt med en aktiv samverkan och samordning av kravställandet inom staden för att bidra till enhetlighet och därmed underlätta för leverantörer i deras arbete med anbudsgivning med mera.

Jämställdhetsanalys

Enligt kommunfullmäktiges beslut ska nämnder och bolagsstyrelser i samband med beslutfattande göra en jämställdhetsanalys. Beslutsunderlag, exempelvis tjänsteutlåtanden, ska där det är relevant innehålla en jämställdhetsanalys.

Tjänsteutlåtandet handlar i sig om jämställdhetsfrågor och jämställdhetsperspektivet har därför beaktats, på det sätt som krävs vid en analys, i samband med att ärendet har tagits fram. Förvaltningen har därmed inga ytterligare kommentarer om detta.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 september 2017 följande.

1. Socialnämnden hänvisar till detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Reservation anfördes av Andrea Ström m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Isabel Smedberg Palmqvist och Frida Johansson Metso (båda L), *bilaga 1*.

Ersättningsutlåtande gjordes av Sofia Modigh (KD) som hänvisade till Moderaternas reservation.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att programmets syfte att utveckla kvaliteten i stadens verksamheter så att makt, möjligheter och resurser fördelas lika oberoende av kön är angeläget. Förvaltningen delar bilden att arbetet för att skapa jämställda förutsättningar måste integreras i ordinarie processer och inom samtliga verksamhetsområden.

Förvaltningen anser att programmet är tydligt och bra som helhet men tycker att nedan delar kan förtydligas och/eller förstärkas.

Av programmet framgår att stadens nämnder och bolag själva ansvarar för att organisationen har tillräcklig kunskap för arbete med jämställdhetsintegrering. För att säkerställa att den kunskap som behövs i arbetet med jämställdhetsintegrering, både i förvaltnings – och bolagsledningar och bland stadens medarbetare, efterlyser förvaltningen att programmet inkluderar ett tydligare stadsövergripande ansvar när det gäller stöd och - utbildningsinsatser. Särskilt då programmet framhåller vikten av att arbetet ska ske normkritiskt.

En av de prioriterade frågorna inom fokusområde 7, punkt 7.6¹ inkluderar begreppet flyktningmottagande. Förvaltningen föreslår att formuleringen ”mottagande av nyanlända” används istället då det tydligare beskriver stadens ansvar och uppdrag inom Sveriges flyktningmottagande.

Inom fokusområde 5 under punkt 5.2² beskrivs hur stadens verksamheter, framför allt inom skola och socialtjänst, ska främja flickors respektive pojkars psykiska hälsa. Förvaltningen anser att det bör framgå att skola, socialtjänst och hälso – sjukvård behöver samverka för att främja psykisk hälsa.³ Förutom att psykisk ohälsa är ett växande problem bland Sveriges befolkning där unga, framför allt flickor och transpersoner uppges må särskilt dåligt rapporterar Socialstyrelsen⁴ att även äldres psykiska hälsa försämrats. Förvaltningen anser därför att det finns anledning att förtydliga att stadens verksamheter ska främja alla personers psykiska hälsa och att det uppdraget, utifrån att stadens arbete med jämställdhet ska ske normkritiskt, också

¹ Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022, s. 11

² Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022, s. 10

³ <https://www.uppdragpsyiskhalsa.se/kunskap-styrning/battre-gemensam-ledning-och-styrning/>

⁴ <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20470/2017-3-1.pdf>

inkluderar transpersoner.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation anfördes av Joakim Larsson m.fl. (alla M) och Erik Slottner (KD), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Björn Ljung (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Christina Linderholm (C) som hänvisade till Moderaterna och Kristdemokraternas reservation.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 30 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontoret ställer sig överlag positivt till programmets innehåll och förslag, och har fokuserat på att lämna synpunkter på de fokusområden och frågor som direkt berör de frågor som berör stadsbyggnadsnämndens verksamhets- och budgetmål.

Den kursiverade texten nedan motsvarar rubrikerna i programmet.

Inledning

Det är önskvärt att Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm nämns även i inledningen. Utifrån ett verksamhets- och genomförandeperspektiv vore det bra att skriva hur programmets arbete förhåller sig till Kommissionens, och det skulle också göra det enklare att hitta synergier och överlappningar.

Programmets fokusområden

Här skulle det vara hjälpsamt att tydligare skriva fram samspelet mellan könsmaktsordningen och andra maktstrukturer. Ett sätt att göra detta är genom konkreta exempel på hur det kan se ut i verkligheten, med utgångspunkt i stadens olika verksamheter. Det skulle göra det enklare för fler att ta till sig vad samspelet mellan strukturerna innebär, givet att alla inte är bekanta med ett intersektionellt tankesätt.

Fokusområde 1: En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska

ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattande.

Fråga 1.2. Kvinnor och män, flickor och pojkar är jämt representerade och har lika stort inflytande i stadens rådgivande forum och dialoger med medborgare.

Utifrån stadsbyggnadskontorets perspektiv är detta bra, och det ligger också i linje med det som står i plan- och bygglagen. Inom stadsbyggnadsprocessen är det dock svårt att garantera att kvinnor och män, flickor och pojkar är jämt representerade i kontorets forum och dialoger med medborgare. Ur kontorets perspektiv vore det bättre med en mer öppen formulering om att alla förvaltningar ska verka för en jämn representation och lika stort inflytande.

Fokusområde 5: Jämställd hälsa.

Eftersom den fysiska miljön bidrar till hälsan föreslår stadsbyggnadskontoret att detta fokusområde kan kompletteras med en fråga som berör att stadsmiljön ska utformas och planeras i syfte att skapa tillgängliga och attraktiva platser för rekreation för både kvinnor och män, flickor och pojkar.

Fokusområde 6: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Fråga 6.5: Stadsmiljön är trygg. Kvinnor och flickor upplever staden som trygg och kan röra sig säkert i staden.

Det vore rakare att formulera om första meningen i fråga 6.5 till att handla om att stadsmiljön ska planeras utifrån målet att skapa trygga miljöer.

Vidare är det viktigt att skilja på att uppleva staden som trygg och att den faktiskt är det. Andra meningen blandar ihop dessa två perspektiv utan att göra skillnaden tydlig. Trygghetsmätningen, som mäter upplevd trygghet, visar att också män upplever staden som otrygg och statistiskt är det mer sannolikt för män att utsättas för brott. Detta bör återspeglas i frågan, och den bör följaktligen formuleras utifrån att även män och pojkar både ska uppleva staden som trygg och kunna röra sig säkert i staden.

Metoder och arbetssätt

För att kunna bedöma vad förvaltningar och bolag själva behöver planera för vore det bra med en specificering av vad metodstödet som kommunstyrelsen ska ta fram ska innehålla. Från stadsbyggnadskontorets perspektiv är det viktigt att framhålla att en stads fysiska planering självklart påverkar de mänskliga interaktioner som sker inom stadens struktur, men att de verktyg som stadsbyggnadskontoret har inte är tillräckliga för att nå en mer jämställd stad.

Det skulle också vara bra att förtydliga när en jämställdhetsanalys ska göras. I stycke två under rubriken ”jämställdhetsintegrering” står att ett jämställdhetsperspektiv ska införlivas i allt beslutsfattande. Samtidigt står det att beslutsunderlag ska innehålla en jämställdhetsanalys där det är relevant.

Det vore också värdefullt om med en gemensam databas med könsuppdelad statistik och lärande exempel. Att utgå från en gemensam nulägesbild skulle bidra positivt till möjligheterna till samarbete och synergieffekter mellan de olika förvaltningarna.

Trafiknämnden

Trafiknämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Trafiknämnden godkänner och överlämnar kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Trafiknämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation anfördes av Cecilia Brinck m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Patrik Silverudd (L), *bilaga 1*.

Trafikförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 augusti har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret ser positivt på att staden prioriterar arbetet för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar. Kontoret arbetar aktivt med att säkerställa att inget av könen systematiskt missgynnas av kontorets verksamhet och att kvinnor och män kan transportera sig och röra sig i utemiljön på lika villkor.

Kontoret ställer sig bakom upplägget att stadens verksamheter i sin ordinarie planering ska konkretisera hur arbetet för att nå programmets fokusområden ska bedrivas. Det är när ett perspektiv integreras i den ordinarie verksamheten som störst genomslag kan fås. Vidare berör frågorna som tas upp i programmet stadens verksamheter i olika stor utsträckning, varför arbetet för att nå programmets fokusområden kommer att innebära fler aktiviteter för vissa nämnder och bolagsstyrelser än för andra.

För trafikkontorets räkning bedrivs jämställdhetsarbetet i huvudsak genom fortsatt tillämpning av god planering av stadens offentliga rum, för att säkerställa att män och kvinnor har lika möjligheter att nyttja det. Detta kan åstadkommas genom satsningar för ökad trygghet och trafiksäkerhet, t.ex. genom att motverka barriärer och trånga passager, samt upprätthålla god belysning. Studier visar att kvinnor i högre utsträckning än män anpassar sina resval utifrån upplevelser av otrygghet, varför trygghetsskapande åtgärder är positiva ur ett jämställdhetsperspektiv, men också utgör exempel på god planering som gynnar alla grupper i samhället. Vidare fortsätter kontoret arbetet med att utveckla stadens snöröjning utifrån ett jämställdhetsperspektiv för att säkerställa framkomligheten för alla grupper i samhället vintertid.

Trafikkontoret ser positivt på att kommunstyrelsen i samband med implementering av programmet ansvarar för att genomföra introducerande utbildningsinsatser för förvaltnings- och bolagsledning och nyckelpersoner. I framtagandet av dessa utbildningsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till stadens verksamheters skiftande karaktär, för att säkerställa att utbildningen uppfattas som relevant.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Utbildningsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Reservation anfördes av Cecilia Brinck m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Lotta Edholm m.fl. (alla L), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av John Kåberg (C) och Christian Carlsson (KD) som hänvisade till Moderaternas reservation.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 30 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen ställer sig bakom förslagen i programmet i stort, förvaltningen har varit med i processen med framtagande av programmet och ser det som positivt att programmet snart finns på plats då det blir ett bra stöd och en vägledning för utbildningsförvaltningens fortsatta arbete med att säkerställa att kvaliteten i verksamheten utvecklas så att makt, möjligheter och resurser fördelas lika till flickor och pojkar, män och kvinnor.

Det framgår av programmet att alla nämnder ska använda sig av jämställdhetsintegrering för att synliggöra och analysera vilka konsekvenser förslag eller aktiviteter får för kvinnor respektive män, flickor och pojkar. Detta innebär bland annat att all statistik som relaterar till individer genomgående ska samlas in, analyseras och presenteras utifrån kön. Förvaltningen är positiv till jämställdhetsintegrering som metod då det förbättrar de analyser som görs men måste i sammanhanget påpeka en problematik som har uppstått kopplat till detta. När utbildningsförvaltningen skulle genomföra en könsuppdelad analys av brukarundersökningen i grundskolan till tertialrapport 2 var det inte möjligt att få fram resultatet könsuppdelat per skola. Detta beror på att det utöver ”flicka” och ”pojke” finns ytterligare två alternativ för brukaren att välja och eftersom endast ett fåtal personer valt ett annat alternativ än flicka/pojke har statistiksekretess uppkommit. Här uppkommer ett dilemma där ambitionen att särredovisa statistik per kön ställs mot viljan att ta hänsyn till att inte alla definierar sig som tillhörande ett av de två könen.

Det framgår av förslaget att uppföljning av programmet ska ske i ILS-systemet. Detta gäller även ”program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell

läggning” samt ”program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018-2022” som är ute på remiss. Förvaltningen vill framhålla att om alla stadens program ska följas upp med aktiviteter och indikatorer i ILS-systemet är det av yttersta vikt att eventuella uppdrag till nämnderna som är kopplade till respektive program inte konkurrerar med varandra. Detta för att säkerställa ett intersektionellt perspektiv men framförallt så att det inte leder till en otydlighet i styrkedjan, något som kommer att motverka grundtanken med programmen.

Förvaltningen saknar skrivningar om vikten av att ett jämställdhetsperspektiv beaktas i upphandlingsfrågor. Mycket av stadens service är utlagd på entreprenad och för att programmet ska ha önskad effekt bör detta perspektiv beaktas vid upphandlingar. Även vad gäller förvaltningarnas och bolagens kommunikation så väl utåt som inåt bör detta beaktas, till exempel vid köp av kommunikationstjänster, för att säkerställa att stadens verksamheter är fria från språkbruk och bilder som har sin grund i stereotypa föreställningar om kön eller att det ena könet är överlägset det andra.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 september 2017 följande.

1. Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som sitt svar på remissen av ”Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022”.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Reservation anfördes av Sofia Modigh (KD) och Dennis Wedin m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Ann-Katrin Åslund (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Alfred Askeljung (C) som hänvisade till Moderaternas och Centerpartiets reservation.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 21 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen ställer sig positivt till programmet för ett jämställt Stockholm. Programmet är väl underbyggt och har utgått från välkända och accepterade ståndpunkter vilka formulerats av FN:s kvinnokonvention, eller i CEMR-deklarationen. Även de nationella jämställdhetsmålen har haft en stor påverkan på programmets innehåll.

Äldreförvaltningen finner det också positivt att programmet är väl synkroniserat med andra styrdokument i staden. Programmet har utarbetats i en gemensam process med ”Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck” och ”Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad”. Detta bidrar till att olika styrdokument inte överlappar varandra i alltför stor utsträckning.

Jämställdheten är ett av stadens prioriterade områden och detta program är ett viktigt instrument för att uppnå jämställdhet i staden. Det är därför viktigt att programmet används på ett konstruktivt sätt i förvaltningarna och får en självklar plats i det dagliga arbetet. För att bästa möjliga effekt ska uppnås bör kraven på redovisning inom området anpassas efter förvaltningens uppdrag. På sidan 12 i programmet står att ”i verksamhetsplanerna ska nämnder och bolags-styrelser precisera hur de arbetar med de fokusområden som redovisas i programmet”. Vid uppföljning av stadens styrdokument är det viktigt att hänsyn tas till de skiftande möjligheterna som stadens olika förvaltningar har att kunna påverka de olika fokusområdena. Alla förvaltningar kan göra något för att öka jämställdheten men alla kan inte göra allt. Äldreförvaltningen önskar att uppdraget skulle avse de fokusområden där äldreförvaltningen har en praktisk möjlighet att påverka. Det finns annars risk att jämställdhetsarbetet i större utsträckning går ut på att finna skrivningar i verksamhetsplaner och uppföljningsdokument än att åstadkomma en verklig förändring inom jämställdhetsområdet.

Det bör även nämnas att den påverkan som äldreförvaltningen har på jämställdheten inom verksamhetsområdet äldreomsorg i första hand avser en indirekt påverkan via t.ex. riktlinjer, remissvar och dokument som styr stadens äldreomsorg. Äldreomsorgens personal och verksamhet är organiserad under respektive stadsdelsförvaltning, vilka äldreförvaltningen inte är överordnad.

Jämställdhetsanalys

Eftersom syftet med detta ärende är att öka jämställdheten så har det givetvis en avsevärd betydelse för att öka jämställdheten mellan män och kvinnor, pojkar och flickor. För ärendets effekter för jämställdheten hänvisas till programmet i sin helhet.

Överförmyndarnämnden

Överförmyndarnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Som svar på remissen hänvisar överförmyndarnämnden till förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Reservation anfördes av Berthold Gustavsson m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Överförmyndarförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Kommunstyrelsens förslag till program för ett jämställt Stockholm är enligt överförmyndarförvaltningens uppfattning angeläget och kommer att utgöra en värdefull vägledning för stadens nämnder i det dagliga arbetet och vid framtagandet av verksamhetsplaner. Pro-programmet rör frågor som berör alla, kvinnor som män, flickor och pojkar, oavsett könsidentitet eller könsuttryck. Det handlar om makt och grundläggande, inte sällan dolda, strukturer i samhället som medvetet eller omedvetet styr oss i vår vardag. Kommunstyrelsens programförslag är viktigt som ett stöd för alla stadens verksamheter att kunna medvetandegöra och sedan arbeta för att förändra villkor, arbetssätt och synsätt som vilar på icke jämställd grund.

Överförmyndarnämndens främsta uppdrag är att rekrytera, utbilda och utöva tillsyn över gode män och förvaltare. Förvaltningens arbete ska bedrivas, och bedrivs, utifrån principer om likabehandling och människors lika värde oavsett kön, socioekonomisk situation, funktionsvariationer eller andra, för uppdraget ovidkommande faktorer. Detta hindrar inte att det kan finnas ett behov att inom förvaltningen, på ett mer övergripande plan, uppmärksamma frågor som rör jämställdhet och behovet av ett normkritiskt förhållningssätt. Förvaltningen avser att, så långt möjligt och i mån av tid och resurser, ta del av den utbildning och kunskap som staden framöver kommer att erbjuda stadens verksamheter inom det aktuella området. Vid framtagandet av mål, indikatorer och aktiviteter kommer, där så är relevant, programmet för jämställdhet att beaktas.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 att nämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på kommunstyrelsens remiss.

Reservation anfördes av Jan Tigerström m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Hanna Wistrand (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Kerstin Rossipal (KD) och Ylva Skoogberg (C) som hänvisade till Moderaternas reservation.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 juli 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på programmet som innebär ett fortsatt arbete för ett jämställt Stockholm i enlighet med den nationella jämställdhetspolitiken. Programmet tydliggör hur staden ska förbättra sitt arbete för jämställdhet och vilka områden som är särskilt prioriterade.

Förvaltningen är positiv till att kommunstyrelsen ansvarar för introducerande utbildningsinsatser till ledning och nyckelpersoner i samband med implementering av programmet. För Bromma stadsdelsförvaltnings del kommer arbetet med jämställdhetsintegrering och jämställdhetsanalyser där det är relevant, bli ett utvecklingsarbete. Förvaltningen ser kommunstyrelsens utlovade metodstöd som en förutsättning för att kunna främja jämställdhet enligt dessa arbetssätt.

Att jämställdhetsarbetet ska följas upp i pågående processer som verksamhetsplaner och tertiärrapporter är positivt. På så sätt kan jämställdhetsarbetet integreras i verksamheterna och kunskapsutvecklingen om jämställdhet kan ske löpande.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar till kommunstyrelsen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Reservation anfördes av Henrik Virro, Jonas Nilsson, Erika Wing, Kristiina Katajikko tjänstgörande ersättaren Björn Wredberg (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Peter Backlund (L), *bilaga 1*.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 september 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till programmet *Ett Stockholm för alla* med fokus på jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar. Förvaltningen ställer sig också positiv till att specifika program tas fram för de olika MR områdena, därför anser förvaltningen att det avsnitt som tar upp ”alla inte identifierar sig som kvinnor

och män” i jämställdhetsprogrammet bör tas bort. Transpersoners rättigheter tas upp i programmet för HBTQ och styrs därmed på annat sätt än jämställdhet.

Förvaltningen ställer sig positiv till att de sju fokusområdena är kopplade till Sveriges jämställdhetspolitiska mål. På det sättet är stadsdelarna och staden med och bidrar till måluppfyllelse för riket.

I förslaget står att jämställdhetsanalyser ska ligga till grund för att synliggöra (o)jämställda villkor och resursfördelning det anser förvaltningen är bra. Förvaltningen anser att genusbudgetering bör bytas ut till jämställdhetsbudgetering då det är den gängse definitionen. Genus och jämställdhet som begrepp hör ihop men är inte samma sak. Begreppet jämställdhetsbudgetering handlar om att rätt resursfördelning mellan kvinnor och män, flickor och pojkar ska garanteras.

Förvaltningen arbetar aktivt med jämställdhetsintegrering och ingår i projekt via SKL där 12 kommuner eller stadsdelar deltar för att lära av varandra med stöd av SKL. Förvaltningen ser gärna att arbetet med modellkommuner får spridning i Stockholms stad.

Förvaltningen framhåller att implementering, kunskapsutveckling om genus och jämställdhet och uppföljning är ett långsiktigt arbete.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av förslag till program för ett jämställt Stockholm 2018-2022.

Reservation anfördes av Lars Jilmstad m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Peter Öberg (L) och Malena Liedholm Ndounou (C), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Lars Hultkvist (KD) som hänvisade till Moderaternas reservation.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig huvudsakligen positiv till förslaget. Programmet ger en tydligare vägledning i det pågående jämställdhetsarbetet genom att konkretisera och bryta ner de övergripande målen i fokusområden som har relevans för nämndens verksamhetsområden. Det är också välkommet att programmet klargör både vilket

ansvar och vilket utrymme nämnden har när det gäller att bedriva jämställdhetsarbetet.

Programmet definierar centrala begrepp, vilket är viktigt för att kunna kommunicera precist kring frågor och driva utvecklingsarbetet med en gemensam förståelse. En vidare utveckling av detta skulle kunna vara att ta fram riktlinjer för stadens interna och externa kommunikation.

Förvaltningen ser positivt på att programmet behandlar jämställdhetsarbetet som en viktig kvalitetsfråga och instämmer i bedömningen att införandet förutsätter en ökad kompetens inom alla verksamheter. Det är bra att kommunstyrelsen tar ett centralt ansvar för viss utbildning, då det säkerställer att förtroendevalda, förvaltnings- och bolagsledningarna och nyckelpersoner har grundläggande förutsättningar att leda utvecklingsarbetet. Det skulle vara av stort värde om jämställdhet integreras i stadens centrala utbildningar och introduktionsprogram.

Förvaltningen ser positivt på att jämställdhetsarbetet tydligt styrs och följs upp i den ordinarie verksamhetsplaneringen och -uppföljningen. En viktig del av uppföljningen men också planeringen av det vidare utvecklingsarbetet är resultaten av individbaserade indikatorer och den könsuppdelade statistik som förvaltningen kan analysera. Att ta fram sådan statistik och använda den korrekt och rättssäkert kräver kompetens, metoder och tillgång till system som stöder detta. Förvaltningen är därför positiv till programmets förslag om att visst metodstöd ska tas fram av stadsledningskontoret, men skulle också välkomna tydligare vägledning kring hur statistik tas fram, hanteras och presenteras.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 att Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och därutöver anför följande tillägg:

Utöver förvaltningens tjänsteutlåtande vill vi understryka vikten av jämställdhetsintegrering. Att jämställdhetsarbetet ska genomsyra alla stadsdelens verksamheter och beslut. Att verksamheterna är utformade så att de möter flickors och pojkars, kvinnors och mäns behov på likvärdiga villkor. Så uppnår vi en stadsdel och ett Stockholm för alla.

Reservation anfördes av Abit Dundar m.fl. (alla L), som reserverade sig mot beslutet till förmån för eget förslag att besluta enligt förvaltningens förslag.

Reservation anfördes av Lars Svärd m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Abit Dundar m.fl. (alla L), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 juni 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är i stort positiv till programmet och välkomnar ett stadsövergripande program för jämställdhet. Förvaltningen anser att det är viktigt att uppdragen kring jämställdhet är tydligt formulerade och är en del av det övergripande arbetet med mänskliga rättigheter.

Att lägga till ytterligare ett mål om jämställd välfärd och service är enligt förvaltningen en positiv utveckling. Det är enligt förvaltningen viktigt att framhålla att det är den enskildes individuella behov som går före i biståndsbedömningen snarare än ett övervägande som innefattar ett rättviseperspektiv mellan könen. Icke desto mindre finns det också situationer där män eller kvinnor är särskilt sårbara exempelvis kvinnors hemlöshet och missbruk som måste beaktas vid den individuella biståndsbedömningen.

Staden har valt att använda jämställdhetsintegrering som strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsintegrering är en välkänd och beprövad strategi som finns dokumenterad och tillgänglig för många vilket förvaltningen ser som positivt. Programmet slår även fast att förvaltningar och bolag, i de fall där det är relevant, ska använda sig av jämställdhetsanalys i beslutsunderlag. Förvaltningen menar att en sådan analys är en möjlighet att fördjupa jämställdhetsarbetet men att det kräver viss metodutveckling för att analyserna ska göras likvärdigt i staden. Att använda sig av likartade utgångspunkter i form av exempelvis checklistor för analyserna skulle skapa en gemensam grund och bidra till likvärdighet i staden anser förvaltningen.

En viktig förutsättning för att lyckas med jämställdhetsintegrering är att rätt resurser avvaras och att det finns god kännedom om kunskapsområdet jämställdhet hos både chefer och tjänstepersoner. Därför vill förvaltningen poängtera vikten av kontinuerliga utbildningar och en sammanhållen metodutveckling i staden. Förvaltningen tycker att det är mycket bra att kommunstyrelsen ansvarar för att tillhandahålla metodstöd och grundutbildning för nämnder och bolagsstyrelser. Förvaltningen bedömer att det även finns behov av utbildningar på fortsättningsnivå. Förvaltningen vill liksom programmet beskriver betona betydelsen av att uppföljningen av arbetet med jämställdhet görs i ordinarie styrsystem för ledning och uppföljning.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 att stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens

tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen från kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av Bo Arkelsten m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Helen Jäderlund Eckhardt (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Carina Franke (KD) och ersättare Bertil Pellend (C) som instämde i Moderaternas reservation.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är i huvudsak positiv till förslaget *Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022*.

I programmet formuleras fokusområden vilket skapar förutsättning för stadens verksamheter att styra mot samma prioriteringar och underlättar för samverkan. Det är även positivt att programmet är vägledande i den mening att nämnder och styrelser själva utifrån de givna fokusområdena har i uppdrag att konkretisera hur stadens mål ska nås. Det framkommer tydligt i programmet att arbetet ska bedrivas inom ramen för ordinarie planering och uppföljning vilket är bra.

Genom programmets begreppsdefinitioner får stadens verksamheter ett gemensamt språk vilket också kan bidra till en enhetlig och tydlig riktning i arbetet samt underlätta för samverkan. I programmet lyfts att det är viktigt att förhålla sig normkritisk i jämställdhetsarbetet.

I samband med programmets implementering ansvarar kommunstyrelsen för introducerande utbildningsinsatser för förvaltnings- och bolagsledningar samt nyckelpersoner. Detta ser förvaltningen som positivt framförallt då en gemensam och enhetlig utbildning för ledningar och nyckelpersoner i olika verksamheter skapar bättre förutsättningar för styrning och samverkan.

Programmet utgör en grund för samverkan mellan stadens olika aktörer. Det är förvaltningens uppfattning att stadens jämställdhetsnätverk, som leds av kansliet för mänskliga rättigheter, underlättar för samverkan och erfarenhetsutbyte mellan förvaltningar och bolag.

Förvaltningen anser att det finns vinster med vissa stadsgemensamma arbetssätt eller riktlinjer utöver det som framkommer i programmet, framförallt för att underlätta samverkan och öka jämförbarheten inom staden.

Ansvar för att säkerställa att den egna organisationen har tillräcklig kunskap inom programmets område ligger på respektive förvaltning och bolag vilket förvaltningen anser är rimligt. Att det finns tillräcklig kunskap i hela organisationen är grundläggande för ett effektivt arbete med frågorna. Utöver det vill förvaltningen lyfta att det är viktigt att säkerställa att programmets frågeområde integreras i stadens

centrala, befintliga och planerade, utbildningar som riktar sig till olika yrkesgrupper, till exempel medarbetare inom socialtjänst, förskola och fritid.

Att samla in och analysera könsuppdelad statistik är ett sätt att synliggöra eventuell ojämställdhet. För att samla in, värdera, analysera och presentera tillförlitlig statistik krävs kunskap samt effektiva metoder och system. Av programmet framkommer att visst metodstöd ska tas fram av stadsledningskontoret. Förvaltningens bedömning är att det finns behov av kompetensutveckling vad gäller att arbeta med statistik på ett professionellt och rättssäkert sätt. Ett stöd i arbetet med statistik skulle kunna vara en stadsgemensam guide och form för insamling och bearbetning av statistik inom området. Könsuppdelad statistik bör dessutom redovisas på samma sätt inom stadens verksamheter för att medarbetare och invånare lättare ska kunna jämföra den redovisade statistiken.

Förvaltningen anser att stadsgemensamma riktlinjer för hur staden skriver och uttrycker sig utåt kan vara till hjälp för att inte oavsiktligt utesluta enskilda eller grupper av individer. Det gäller till exempel när en verksamhet efterfrågar individens kön via enkäter.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 att stadsdelsnämnden besvarar remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Joel Laurén m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Lars Lundqvist m.fl. (alla L), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Kristin Jacobsson (C) och Emil Öberg (KD) som instämde i Moderaternas reservation.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 31 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att stadens vision och budget kompletteras med ett antal styrdokument. Programmen ger en fördjupning och förtydligande av stadens budget och vision och ger därmed förvaltningar och bolag stöd att komma vidare i arbetet med prioriterade områden.

Fokusområden

Förvaltningen ställer sig bakom samtliga fokusområden.

Att integrera ett jämställdhetsperspektiv, att belysa, analysera och beakta kvinnors

och mäns samt flickors och pojkars villkor är viktigt. Nämndens verksamheter ska vara fria från diskriminering.

Det är positivt att den särskilda utsatthet som kvinnor och flickor upplever i flyktningmottagande lyfts fram inom fokusområde 7 (se bilaga).

Utifrån socialtjänstens och äldreomsorgens perspektiv är det viktigt att ta i beaktande att alla beslut som fattas ska vara fria från påverkan utifrån kön. Alla har oavsett kön, genus eller könsuttryck rätt till att behandlas lika. I de riktlinjer och rutiner som styr vårt arbete så behöver detta vara tydligt.

Ansvarsfördelning, övergripande arbetssätt och uppföljning

Program för ett jämställt Stockholm beskriver att uppföljning av programmet sker i den ordinarie uppföljningen i tertialrapporter och i verksamhetsberättelsen.

Uppföljningen baseras på nämndens och bolagsstyrelsers insatser för att säkerställa att målen i programmet uppnås. Förvaltningen saknar uppföljning av själva programmet, det vill säga uppföljning av implementeringen, analys och stöd till verksamhetsutveckling. Förvaltningen anser att uppföljning behövs på flera nivåer, dels insatser, resultat och verksamhetsförbättringar, dels på en utvecklingsarbetsnivå.

Förvaltningen håller med om att det är viktigt att utvecklingsarbetet sker parallellt med övergripande verksamhetsutveckling inom respektive verksamhetsområde, men det är många program att ta ställning till och i varje program finns ett flertal prioriterade områden. Uppföljning av programmets genomslagskraft är nödvändigt.

Programmet tar upp att i de fall indikatorer eller nyckeltal är individbaserade ska de följas upp könsuppdelat. I övrigt anser förvaltningen att det bör tydliggöras hur förvaltningar och bolag ska kommentera fokusområden i tertialrapporter och verksamhetsberättelse.

Förvaltningen ser att en förutsättning för att programmen ska komma till sin rätt är att fokusområdena tolkas som vägledning och att det överlämnas till respektive förvaltning att följa upp de områden som är tillämpliga. Hänsyn bör tas till att det finns flera program att ta ställning till. Det är viktigt att kärnverksamheterna inte kommer i skymundan.

Förvaltningen är positiv till att kommunstyrelsen ansvarar för övergripande samordning och metodstöd för arbetet med jämställdhetsintegrering av budgetprocessen och jämställdhetsanalyser.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Reservation anfördes av Petra Gardos Ek m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Olov Lindquist (L), *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till föreslaget program. Det är föredömligt att staden lagt till ett sjunde fokusområde om stadens offentliga service.

I delar är fokusområdena generella och på en så pass övergripande nivå att det blir svårt för förvaltningarna att bedöma inom vilka verksamhetsområden frågorna behöver prioriteras. Programmet skulle med fördel kunna utformas mer avgränsat och innehålla fler konkreta förslag på aktiviteter. Inom fokusområde 3, om jämställd utbildning, bryts inriktningen ner i punkt 3.3 Läromedel och undervisningsmetoder i förskolan och skolan motverkar könsstereotypa attityder och beteenden. Det är ett bra exempel på konkret och tydlig inriktning på hur och var i verksamheterna jämställdhetssatsningar ska riktas.

Programmet anger inte specifikt vilka nämnder och bolag som ska göra vad, eller hur samverkan mellan nämnder och styrelser ska ske. Istället anges att verksamheterna i sin ordinarie planering själva ska konkretisera vilka aktiviteter de behöver genomföra inom utpekade fokusområden samt hur de ska samverka med andra aktörer för att nå stadens mål. Risken med att programmet inte pekar ut vilken förvaltning som bär ansvaret gör att frågan riskerar falla mellan förvaltningsgränserna och att ingen initierar nödvändig samverkan mellan förvaltningarna. Fackförvaltningarnas uppdrag och ansvar skulle med fördel kunna identifieras och konkretiseras ytterligare.

I fokusområde 6 om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra bryts inriktningen ner i punkt 6:5 Stadsmiljön är trygg. Kvinnor och flickor upplever staden som trygg och kan röra sig säkert i staden. Det är ett exempel på ett område där en precisering av uppdraget mot fackförvaltningar och stadsdelsnämnder skulle förbättra förutsättningarna för att nå önskat resultat.

Förvaltningen anser det bra att implementering av programmet ska göras inom ordinarie verksamhetsplanering och verksamhetsuppföljning. Förvaltningen anser dock att programmet även ska innehålla gemensamma indikatorer för stadsdelsnämnderna kopplade till programmets fokusområden. Även om stadsdelsområdena kan skilja sig åt vad avser jämställdhet och förutsättningar att uppnå eventuella mål, så är uppdragen och ansvaren desamma för stadsdelsnämnderna. Därmed bör målbilderna och resultatuppföljningen vara likadan. Uppföljning genom gemensamma indikatorer främjar utveckling och möjlighet att följa upp utvecklingen inom staden. Vidare behöver då inte heller alla 14 stadsdelsnämnder göra samma arbete. De individbaserade indikatorer som ska kunna kopplas till programmets utförande behöver också taggas i ledningssystemet till stöd för nämnder och styrelser.

Det är positivt att metodstöd ska utvecklas av kommunstyrelsen avseende

budgetprocessen. Även metodstöd och utbildningar i frågor som jämställdhetsanalyser av tjänsteutlåtanden behöver följa på programmet för att uppdraget inte ska bli nämnderna övermäktiga.

Förvaltningen håller med om att särskilda utmaningar ligger i hur stadens verksamheter möter nya stockholmare som kommit som flyktingar. Främjande aktiviteter för gruppen är angeläget för att öppna upp för lika möjligheter för pojkar och flickor, kvinnor och män att ta del av stadens verksamheter. Här skulle särskilda gemensamma aktiviteter kunna utformas för fritidsverksamheterna.

Sammantaget efterfrågar förvaltningen ytterligare konkretisering av inriktning inom fokusområdena samt gemensamma aktiviteter och indikatorer. Detta skulle utgöra ett välkommet stöd för nämnderna och styrelserna i sin implementering av programmet i verksamhetsplaneringen.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande

1. Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Omedelbar justering.

Reservation anfördes av Benjamin Dousa m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Amela de la Cruz (L), *bilaga 1*.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 4 september 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen är positiv till programmet i stort. Det behöver tidigt framgå att det är jämställdhet mellan de två juridiska könen, kvinnor och män, som avses i programmet. Utgångspunkten från de juridiska könen riskerar att befästa rådande könsuppdelning och exkludera dem som inte identifierar sig som kvinna eller man. Det är oklart vilken funktion programmet fyller för dem. Lika rättigheter bör gälla alla, oavsett kön.

Fördelarna med programmet är att det är kortfattat och tydligt, beskriver vilka metoder som ska användas och klargör ansvarsfördelningen inom staden. Förvaltningen instämmer i att det behövs kunskap för att arbeta med jämställdhetsintegrering och för att öka medvetenheten om hur bl.a. normer påverkar.

Fokusområdena i programmet är relevanta, eftersom de stämmer överens med de

nationella jämställdhetspolitiska målen. Det är bra att ett sjunde område formulerats utifrån stadens perspektiv och uppdrag. Däremot anser förvaltningen att underrubrikerna till fokus-områdena är onödigt många och i vissa fall snarlika. Risken är att det blir svårt att ange mål, aktiviteter och indikatorer till varje punkt och att de dubblas. Vad gäller punkten 3.2, att pojkar och flickor, män och kvinnor når kunskapsmålen i skolan, anser inte förvaltningen behöver definieras i ett program för jämställdhet. Delmålet 4.1, att kvinnor och män som vårdar eller stödjer närstående har en god hälsa, behöver förtydligas för att vara motiverat i programmet. Kommunen har begränsade möjligheter att påverka den privata sfären, dvs. ansvarsfördelningen i hemmet. Det kommunen kan påverka är att kvinnor och män ska ha möjligheter att få omsorg på lika villkor.

Vidare anser förvaltningen att punkten 5.1, att kvinnor och män, flickor och pojkar får vård och omsorg av hög kvalitet på lika villkor är alltför lik fokusområde 5, att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor. Under fokusområde 6 om mäns våld mot kvinnor saknar förvaltningen en punkt om barn.

Begreppet intersektionalitet nämns först i bilagan med begreppsdefinitioner. Om begreppet ska finnas där, bör det först nämnas någonstans i programmet. Förvaltningen föreslår att det skulle kunna anges i samband med beskrivningen om samspelet mellan könsmaktsordningen och andra maktstrukturer som grundar sig i etnicitet, klass, ålder, funktionshinder, sexuell läggning, könsöverskridande identitet och andra sociala kategorier.

Förvaltningen anser att det hade varit en fördel om programmet för jämställdhet även kunnat omfatta hbtq-personers rättigheter i stället för att de hanteras i ett separat program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Som programmet nu är utformat framgår det inte tillräckligt tydligt att andra kategorier än kön, som är en självklar kategori, har betydelse och behöver tas hänsyn till i jämställdhetsarbetet. Med ett perspektiv som hanterar samspelet mellan olika maktstrukturer (ett intersektionellt perspektiv) skulle samtliga stereotypa normer/-föreställningar och diskrimineringsgrunder kunna tas hänsyn till på ett mer sammanhållet sätt.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Reservation anfördes av Kristina Lutz m.fl. (alla M) och Gunnar Caperius (C),

bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av Sabine Pettersson (L), *bilaga 1.*

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 4 september 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är i huvudsak positiv till det föreslagna programmet för ett jämställt Stockholm. Programmet anger fokusområden och gemensamma prioriteringar inom staden. Det finns dock stort utrymme för nämnder och styrelser att avgöra på vilket sätt arbetet ska genomföras, vilket förvaltningen ser som positivt. Förvaltningen ser även positivt på att det tydligt framkommer i programmet att arbetet ska bedrivas inom ramen för ordinarie planering och uppföljning.

Stadsgemensamma riktlinjer, utbildning, metodstöd och strukturerat erfarenhetsutbyte har stor betydelse för ökad likvärdighet inom staden eftersom alla förvaltningar inte har samma förutsättningar att bedriva detta arbete.

De begreppsdefinitioner som bifogats till programmet utgör en bra grund för ett gemensamt språk kring dessa frågor inom staden, vilket underlättar för samarbete, intern kommunikation och interna utbildningar, och därmed bidrar till en samsyn inom staden. Definitionerna ger även förutsättningar för en enhetlig extern kommunikation från stadens sida. För att ytterligare bidra till detta anser förvaltningen att det vore positivt med stadsgemensamma riktlinjer för hur staden uttrycker sig, såväl internt som externt och i ord, bild och andra medier. Sådana riktlinjer skulle vara ett stöd för verksamheter i att uppfylla det mål som anges under programmets fokusområde 7, att ”stadens verksamheter är fria från fördomar, beteenden, språkbruk och bilder som har sin grund i stereotypa föreställningar om kön eller att det ena könet är överlägset det andra.”

Förvaltningen instämmer i att implementeringen av programmet förutsätter en ökad kompetens inom alla verksamheter, vilket innebär en kvalitetsutveckling som är positiv för såväl medarbetare som stadens invånare. Att kommunstyrelsen ansvarar för att genomföra introducerande utbildningsinsatser för förtroendevalda, förvaltnings- och bolagsledningar och nyckelpersoner ger goda förutsättningar för fortsatt kompetensutveckling inom olika verksamheter. Förvaltningen anser även att det är viktigt att jämställdhetsfrågor integreras i stadens centrala utbildningar och introduktionsprogram.

Förvaltningen vill lyfta frågan om hur staden säkerställer att programmets intentioner och innehåll når ut även till de många verksamheter som drivs som entreprenader eller i fristående regi. För att uppnå detta behöver ett jämställdhetsperspektiv integreras även i upphandling och verksamhetsuppföljning.

Att samla in och analysera könsuppdelad statistik är ett sätt att synliggöra eventuell ojämställdhet och en viktig grund för jämställdhetsanalyser. Detta kräver såväl kunskap som effektiva metoder och system. Det är därför positivt att programmet

anger att visst metodstöd ska tas fram av stadsledningskontoret. Förvaltningens bedömning är att det även finns behov av kompetensutveckling vad gäller att hantera och arbeta med statistik på ett professionellt och rättssäkert sätt. Ett stöd i arbetet skulle kunna vara en stadsgemensam guide för insamling och bearbetning av statistik inom området. Könsuppdelad statistik bör dessutom redovisas på samma sätt inom stadens verksamheter för att medarbetare och invånare lättare ska kunna göra jämförelser.

Stadens nätverk för jämställdhetsfrågor är ett viktigt forum för erfarenhetsutbyte och spridning av goda exempel inom staden, till stöd för förvaltningarna i arbetet med jämställdhetsintegrering. För att ytterligare stärka detta arbete anser förvaltningen att även de verksamhetsanknutna nätverk som finns inom staden bör arbeta aktivt med erfarenhetsutbyte kring jämställdhetsfrågor.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Skärholmens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens svar på remissen och överlämnar den till kommunstyrelsen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Jönsson m.fl. (alla L) och Eva Rüdlinger m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Erik Sihlberg (C) som hänvisade till särskilt uttalande gjort av Moderaterna och Liberalerna.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 16 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att det tas fram ett program för jämställdhet och som syftar till att makt, möjligheter och resurser fördelas lika oberoende av kön i stadens verksamheter.

Programmet är omfattande och ger den helhetssyn som behövs för att säkerställa kvinnor och män, flickor och pojkar lika rättigheter och möjligheter.

Förvaltningen instämmer i det som tas upp i programmet gällande ökade kunskaper kring jämställdhet generellt och jämställdhetsintegrering specifikt. Ökade kunskaper

hos alla medarbetare, beroende på verksamhet, är nödvändigt och en förutsättning för genomförandet. Förvaltningen ser att detta tar tid och håller med om att det finns ett behov av metodutveckling i form av beslutsstöd, könsuppdelad statistik, metoder för medborgardialog och jämställdhetsanalyser. Förvaltningen välkomnar därför förslaget att kommunstyrelsen även i fortsättningen ska ansvara för att ta fram metodstöd för nämnder och bolagsstyrelserns arbete med jämställdhetsintegrering av budgetprocessen och jämställdhetsanalyser.

Förvaltningen fortsätter att utveckla arbetet med olika former av medborgardialog. Utmaningen i detta är att bli mer normkritiska i det uppsökande arbetet och att lyckas målgruppsanpassa kommunikationen för att bredda deltagandet på planerade medborgardialoger.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Spånga-Tensta stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på stadsledningskontorets förslag till beslut om program för ett jämställt Stockholm 2018-2020.
2. Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutar om omedelbar justering.

Reservation anfördes av Ole-Jörgen Persson, Naemi Karlsson, Markku Sirviö, Markus Brigander och Annika Rosenberg (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Bengt Porseby (L), *bilaga 1*.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har inget att invända mot Stadsledningskontorets förslag till beslut.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Beslutet förklaras omedelbart justerat.

Reservation anfördes av Christoffer Järkeborn m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson m.fl. (alla S), Anna-Klara Müntzing m.fl. (alla MP) och Birgitta Sevefjord, *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Anne-Lie Elfvén (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Fredrik Lindstål (C), som hänvisade till reservation gjord av Moderaterna.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att det tas fram ett program i staden som syftar till att utveckla kvaliteten i stadens verksamheter så att makt, möjligheter och resurser fördelas lika oberoende av kön.

I programmet lyfts att forskning och offentlig statistik visar att ojämställdhet råder inom de flesta samhällsområdena. Kvinnor och män får ta del av olika mängd resurser, bemöts olika och har inte lika stort inflytande. I programmets fokusområden lyfts vad som är mest angeläget att arbeta med i stadens verksamheter.

Förvaltningen instämmer i att en grundläggande förutsättning för genomförande är att det finns tillräckliga kunskaper för att programmet ska kunna implementeras och nå framgång i verksamheterna. Kunskapsutveckling om jämställdhet och jämställdhetsintegrering behöver ske löpande i verksamheterna. Förvaltningen fortsätter arbetet med kompetenshöjande insatser gällande jämställdhetsintegrering och genusbudgetering för att öka kunskaperna hos samtliga medarbetare.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Älvsjö stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det som svar på remissen.
2. Ärendet justeras omedelbart.

Reservation anfördes av Johan Nilsson m.fl. (alla M) och Evy Kjellberg (C), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Anna Engelbert (L), *bilaga 1*.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Älvsjö stadsdelsförvaltning delar programmets beskrivning av bakgrunden till de utmaningar som Stockholms stad står inför vad gäller jämställdhet. Det finns många negativa genusmönster som måste ändras. Det gäller allt från könsstereotyp bemötande av flickor och pojkar i förskolan till män och kvinnors olika karriärmöjligheter i arbetslivet. Vidare instämmer förvaltningen i vikten av att jämställdhetsarbetet bedrivs med ett så kallat intersektionellt perspektiv där andra rådande maktordningar i samhället kopplade till exempelvis könsidentitet, etnicitet, ålder och funktionsnedsättning synliggörs.

Trots att jämställdhetsfrågan länge diskuterats tenderar den många gånger att nedprioriteras och det satsas förhållandevis få resurser för att vidta önskade åtgärder. Förvaltningen instämmer därför i programmets understrykande av regelbunden uppföljning av nämnders och bolagsstyrelserns arbete med jämställdhet. Med en övergripande styrning inom staden underlättas och säkerställs nämndernas och bolagens enskilda arbete med planering, genomförande och uppföljning för ett jämställt, icke diskriminerande och socialt hållbart Stockholm. Oavsett var i Stockholm medborgarna befinner sig ska samma möjligheter ges och resurser ska fördelas jämnt oavsett kön.

Förvaltningen understryker vikten av att det finns tillräcklig kunskap samt verktyg i organisationen, på alla nivåer och i alla steg av processen, för arbetet med jämställdhetsintegrering. Förslaget att kommunstyrelsen ansvarar för genomförande av introducerande utbildningsinsatser och framtagande av metodstöd ser förvaltningen positivt på, men ställer sig tveksam till att nämnderna och bolagen självständigt ska tolka och förverkliga delmålen. Istället bör kommunstyrelsen lägga fram konkreta åtgärder för vad som ska genomföras, inte minst för att motverka att stora skillnader uppstår inom Stockholms stad.

Stadsledningskontoret har idag ett jämställdhetsnätverk bestående av tjänstepersoner från hela staden och med olika funktioner. Förslagsvis får nätverket ett mer uttalat ansvar och ges resurser att driva och hålla samman stadens jämställdhetsarbete. Tjänstepersonerna som deltar i nätverket kan också ges ansvar att förankra jämställdhetsarbetet lokalt och stödja sin förvaltning i det verksamhetsspecifika arbetet.

Förvaltningen vill avslutningsvis poängtera betydelsen av att metodstöd finns att tillgå som tydliggör hur jämställdhetsarbetet bör genomföras. Förvaltningen anser

också att det skulle vara positivt med en möjlighet att ansöka om viss extern finansiering för exempelvis projekt.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 september 2017 följande.

1. Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Omedelbar justering.

Reservation anfördes av Tobias Sjö m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Steven Crosson (KD) som hänvisade till reservation gjord av Moderaterna.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 augusti har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att program för ett jämställt Stockholm har tagits fram som stöd i arbetet med att uppnå fullmaktiges mål. Programmet är efterlängtat, särskilt som det redan i Budget 2017 finns en KF-aktivitet som nämnderna ska genomföra där det fram-går att arbetet ska ske i enlighet med ”programmet för ett jämställt Stockholm”.

Styrdokumentets struktur

Förvaltningen anser att dokumentet har en tydlig struktur och pedagogiskt upplägg. En annan styrka är att det avslutas med en bilaga som innehåller begreppsdefinitioner. Något som saknas i avsnittet begreppsdefinitioner är femininitet, vilket troligtvis förklaras av att begreppet inte heller problematiseras i programmet. Listan innehåller maskulinitet, och definitionen av det begreppet, men även femininitet bör lyftas fram eftersom det på samma sätt innefattar föreställningar som påverkar psykologiska, sociala och kulturella livsvillkor och förväntningar.

Övergripande inriktning och fokusområden

Programmet innehåller en övergripande inriktning och fokusområden, samt ett antal ”prioriterade frågor” inom varje fokusområde. De prioriterade frågorna är emellertid snarare uttryckta som mål än uppdrag eller förtydliganden, exempelvis: ”6.5 Stadsmiljön är trygg. Kvinnor och flickor upplever staden som trygg och kan röra sig säkert i staden.” I det avseendet skiljer sig programmet om ett jämställt Stockholm något från de övriga två programmen som kansliet har arbetat fram. Förvaltningen anser att detta bidrar till att det här programmet blir knepigare att förhålla sig till i nämndens verksamhetsplanarbete som blir alltmer komplext. Då det stora antalet

styrdokument och mål som ska beaktas riskerar att bidra till ”målförmörkelse”.

I verksamhetsplanerna ska nämnder och bolagsstyrelser precisera hur de arbetar med de fokusområden som redovisas i programmet. Fler-talet fokusområden och prioriterade frågor angränsar till, eller till och med överlappar, andra KF-mål och eller återfinns i andra styr-dokument, som även de ska vara utgångspunkt för nämndernas verksamhetsplaner. I uppföljningen av stadens miljöprogram eller när det gäller nämndernas Lokala utvecklingsprogram (LUP) ska de olika delmålen där och målen i nämndens verksamhetsplan kopplas samman genom att de ”märks upp” i ILS-webben. Denna lösning kan vara värd att överväga även för detta program, som ett sätt för nämnderna att precisera hur de arbetar med fokusområdena och dess prioriterade frågor.

Alternativet är att mer konsekvent göra på samma sätt som föreslås för fokusområde 4, ”Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet”, där det i programmet förtydligas att stadens möjlighet att påverka målet i hög grad handlar om arbetsgivarperspektivet och hanteras i stadens personalpolicy. (Den enda underliggande prioriterade frågan till fokusområde 4 i programförslaget handlar om att kvinnor och män som vårdar eller stödjer närstående har god hälsa, den skulle med fördel kunna flyttas till fokusområde 5 som behandlar just jämställd hälsa.)

Förvaltningen anser att det är positivt att renodla på det sättet, så att olika styrdokument med olika giltighetstider men överlappande mål ses som komplement och avgränsas med hänvisning till varandra. Annars finns risken att det blir otydligt vilka mål som gäller och att alla styrdokument med målformuleringar och prioriterade frågor som hänger mer eller mindre samman måste revideras i samband med att något av dem aktualiseras eller revideras. (Jfr fokusområde 6 ”Mäns våld mot kvinnor ska upphöra” i programförslaget med giltighetstid 2018-2022 och Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020.)

Genomförande och uppföljning

Förvaltningen instämmer i att det är klokt att implementeringen görs inom ramen för ordinarie planering och uppföljning av verksamheten, med de förbehåll som nämnts ovan. Kunskap är en viktig förut-sättning för att lyckas med jämställdhetsintegrering och förvaltningen anser att det är positivt att kommunstyrelsen föreslås ansvara för introducerande utbildningsinsatser i samband med implementeringen.

Metoder och arbetssätt

Enligt förslaget ansvarar kommunstyrelsen även för att ta fram metodstöd för nämnders och bolagsstyrelserns arbete med jämställdhetsintegrering av budgetprocessen och jämställdhetsanalyser, vilket förvaltningen välkomnar.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 22 september 2017 har i

huvudsak följande lydelse.

Underremisser

AB Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Svenska Bostäder ställer sig bakom stadens program för ett Jämställt Stockholm. Svenska Bostäder har valt att inte kommentera programmet närmare – arbetet för bolaget blir att upprätta planer på hur man inom den egna verksamheten ska uppnå de övergripande målen.

AB Familjebostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Generellt sett står bolaget bakom tankarna i samtliga program och arbetar redan i linje med dessa. Bolaget bedriver CSR-arbete, rapporterar enligt GRI och omfattas dessutom av kravet på hållbarhetsrapportering enligt årsredovisningslagen, vilket betyder att alla kommande årsredovisningar kommer att innehålla en s k hållbarhetsrapport. Häri ingår bl. a. redovisningsområdet Mänskliga rättigheter.

Micasa Fastigheter i Stockholm AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Micasa Fastigheter ställer sig positivt till ”Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022”. Staden är en stor och viktig aktör när det gäller att bidra till ett jämställt, icke-diskriminerande och socialt hållbart samhälle. I programmet framgår att kommunstyrelsen ansvarar för att genomföra introducerande utbildningsinsatser för förvaltnings- och bolagsledningar samt nyckelpersoner. Detta är bra för att få en gemensam grund i staden inför implementeringen av programmet.

Stockholm Vatten och Avfall AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholm Vatten och Avfall ser programmet som ett mycket värdefullt styrdokument men också stöd i arbetet med jämställdhetsintegrering och har inga invändningar mot programmets fokusområden eller idé om genomförande och uppföljning. Stockholm Vatten och Avfall hade dock gärna sett stadens inriktning som arbetsgivare förtydligad i fokusområdena. I inledningen av programmet nämns att Stockholms stad har i rollen som arbetsgivare stora möjligheter att påverka ojämställda villkor mellan kvinnor och män. Med förtydliganden ur ett arbetsgivarperspektiv i fokusområdena hade programmet utgjort en välkommen konkretisering av Personalpolicyns lite mer generella formuleringar vilket hade varit värdefullt för det interna jämställdhetsarbetet.

Stockholms Hamn AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholms Hamnar stödjer programmet. Bolagets kunder är inte i första hand medborgare eller individer, som är fokus i programmet, utan snarare företag och organisationer. Detta gör att framför allt metoden och arbetssättet samt uppföljningen som står beskriven i programmet kan bli svårhanterligt.

I rollen som arbetsgivare kan Stockholms Hamnar påverka utvecklingen för de anställda när det gäller främst löneskillnader och arbetsvillkor. Detta arbete styrs och

bedrivs genom systematiskt arbete med aktiva åtgärder för att främja lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet, i enlighet med diskrimineringslagen. I den externa kommunikationen strävar bolaget efter att inte använda stereotyper och kajer och terminaler byggs för att vara tillgängliga och säkra för alla.

I programmet föreslås att fokusområdena ska följas upp i ILS samt att metod och arbetssätt som innefattar jämställdhetsintegrering, jämställdhetsanalyser, jämställdhetsbudgetering på verksamheten och i allt beslutsfattande ska införas. I vilken utsträckning detta kommer beröra bolagen är ännu inte helt tydligt. Om detta blir aktuellt även för bolagen är det viktigt att anpassningar kan göras efter verksamheten och att det finns möjlighet att själva besluta när och i vilket utsträckning metoderna ska användas. Det kommer även behövas stöd och hjälp från våra ägare.

AB Stokabs remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Jämställdhetsarbetet inom bolaget har pågått under många år och trots att bolaget verkar inom en bransch där män dominerar är kvinnorna väl representerade på samtliga nivåer på Stokab. Av de drygt 90-talet anställda är 35 procent kvinnor och andelen kvinnliga chefer av andelen chefer är 44 procent (1 september 2017). Förslaget till program skapar förutsättningar för nämnder och styrelsebolag att metodiskt arbeta med jämställdhetsfrågorna när de integreras i den ordinarie verksamhetsplaneringen. I förslaget ges också flexibilitet för verksamheterna att kunna konkretisera sitt jämställdhetsarbete framåt utifrån sina huvuduppdrag i den bransch de verkar inom, vilket Stokab välkomnar.

Stockholm Globe Arena Fastigheter AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

SGA Fastigheter ställer sig bakom stadsledningskontorets förslag till beslut.

Stockholm Business Region AB:s (SBR) remissvar har i huvudsak följande lydelse:

I marknadsföringen lyfts Stockholm fram som en kreativ, öppen, hållbar och jämställd stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering. I arbetet med att få fler kvinnor med utländsk bakgrund att starta företag, ser Stockholm Business Region att det finns mycket att göra för att stödja och få invånarna i utanförskapsområden att acceptera samt respektera jämställdhetstanken och enskilda individers sätt att leva. Bolaget arbetar målmedvetet med uppsökande verksamhet och i kontakt med föreningsliv, religiösa samfund och det lokala näringslivet påtalas visionen om Ett Stockholm för alla med fokus på jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar.

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen anser generellt att det är av yttersta vikt att staden begränsar framtagandet av program eftersom mängden dels försvårar styrning och uppföljning av verksamheterna, dels försvårar för verksamheterna att prioritera och framgångsrikt

kunna hantera mängden av styrsignaler.

Koncernledningen anser att ett mer framgångsrikt sätt, både utifrån styrnings- som verksamhetsperspektiv, kan vara att utveckla budgeten för Stockholms stad för att få fram de mål och ramar som verksamheterna ska förhålla sig till. Det går att utveckla, förändra, anpassa och uppdatera befintliga program utifrån de nya områden som behöver hanteras. Att program, strategier och riktlinjer hålls korta anser koncernledningen vara en ytterligare framgångsfaktor för att rätt verksamhet/person ska kunna arbeta effektivt med uppdragen och för att frågor på ett bättre sätt ska kunna integreras i ordinarie arbete.

Programmet har arbetats fram i en gemensam process som även omfattat två andra förslag till stadsövergripande styrdokument inom området mänskliga rättigheter. Koncernledningen har i tidigt skede framfört synpunkter på rimligheten att ta fram tre separata styrdokument inom området mänskliga rättigheter. Utifrån ovan anförda åsikter en ambition att staden ska verka för att hålla nere antalet styrdokument, anser dock koncernledningen att det är positivt att stadsledningskontoret samordnat programmen som kompletterar varandra och att flera stadsdelsförvaltningar och fackförvaltningar deltagit i arbetet med att ta fram programmet. Koncernledningen skulle dock gärna sett att även representant från bolagen deltagit i beredningsgruppen och att även personalstrategiska avdelningen (PAS) involverades då arbetsgivarperspektivet tätt hänger ihop med flera av målen.

Det är ändamålsenligt att utforma ett program som ett ramverk, som ger varje verksamhet, bolag som nämnd, möjlighet att inom sina respektive verksamhetsområden utforma anpassade aktiviteter. Något som koncernledningen uppmuntrar, för att tillgängliggöra och förtydliga ansvarsfördelning, övergripande arbetssätt samt uppföljningen, är att programmet delas upp i ett program med del 1 och 2 (beskrivning av övergripande utmaningar, inriktning och fokusområden) och en mer specificerad och fristående del 3 (genomförande, ansvar och uppföljning) som snarare utformas som strategi/riktlinjer till programmet. På så vis kan arbetssätt ytterligare specificeras och ansvaret fördelas mer specifikt till verksamheter.

Programmet lyfter behovet av metodutveckling på olika nivåer i organisationen. Med anledning av att lagkravet på att utveckla jämställdhetsplaner togs bort vid årsskiftet har PAS utvecklat ett processtöd för arbetet med aktiva åtgärder för att främja lika rättigheter och möjligheter. Koncernledningen skulle gärna se att kopplingen mellan stadens jämställdhetsarbete och processtödet utvecklades.

Koncernledningen instämmer i Stockholms Hamnars resonemang gällande uppföljningen av programmet. I programmet föreslås att fokusområdena ska följas upp i ILS och i ordinarie uppföljning för bolagen, samt att metod och arbetssätt som innefattar jämställdhetsintegrering, jämställdhetsanalyser, jämställdhetsbudgetering på verksamheten och i allt beslutsfattande ska införas. Detsamma gäller att kommunstyrelsen ansvarar för att i samband med implementering av programmet genomföra introducerande utbildningsinsatser för förvaltnings- och bolagsledningar och nyckelpersoner. Koncernledningen vill här lyfta att alla delar var för sig kan vara rimliga och korrekta, men det gäller för staden att göra avvägningar sammantaget

kring vad som är rimligt och väsentligt att införa i form av styrning, ledning och uppföljning. Det är av yttersta vikt att staden prioriterar vilka områden som ska ges utrymme eftersom verksamheterna har begränsningar; varje insats kräver resurser om det ska ge varaktig och långsiktig effekt. Koncernledningen hade här gärna sett att metoder och arbetssätt införts successivt, för att inte tynga verksamheterna, men även för att kunna utvärdera vad som ger bäst effekt. För bolagen behöver det finnas möjlighet att göra verksamhetsanpassningar och bolagen behöver själva kunna besluta när och i vilket utsträckning metoderna ska användas. Om nya övergripande arbetssätt föreslås utvecklas för bolagskoncernen ska koncernledningen delta i arbetet.

Generellt i programmet och framförallt angående punkt 2 ”Ekonomisk jämställdhet” och punkt 4 ”Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet” skulle koncernledningen gärna se utveckling av ett mål kopplat till jämställt föräldraskap. Det finns omnämnt i de nationella jämställdhetsmålen och även i stadens budget konstateras att ”Det ska vara enkelt att kombinera föräldraskap med arbete i staden”. Uttaget av föräldrapenning och Vård av barn är inte jämställt, vilket bl.a. beror på olika förväntningar på män och kvinnor i arbetsliv och i hemmet. Här kan staden som arbetsgivare, skola och myndighetsutövare verka för en mer jämställt samhälle genom att ha samma krav och förväntningar på kvinnor och män.

Koncernledningen anser sammantaget, tillsammans med bolagen, att programmet är en bra grund att stå på när det gäller den övergripande inriktningen för stadens arbete kring jämställdhet. Flera av bolagen inom koncernen omfattas av de nya kraven i årsredovisningslagen som innebär att de bolagens kommande årsredovisningar kommer att innehålla en hållbarhetsrapport där bland annat redovisningsområdet Mänskliga rättigheter ingår. Utvecklingen går åt rätt håll och mycket arbete pågår redan idag vilket framgår i flera av bolagens underremissvar som omnämner bl.a. diskrimineringslagens bestämmelser och pågående CSR-arbete. Men än finns utmaningar i att uppnå ett jämställt samhälle.

Kommunstyrelsens pensionärsråd

Kommunstyrelsens pensionärsråds yttrande daterat den 12 september 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Programmet är avsett att vara ett styrdokument till vägledning för nämnder och bolagsstyrelser i arbetet med jämställdhetsfrågor. Det har tagits fram i en gemensam process som omfattar två andra stadsövergripande styrdokument inom området mänskliga rättigheter dels ett om lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck och dels ett om barnets rättigheter och inflytande. De tre programmen, som har en gemensam struktur, ska komplettera varandra och även andra styrdokument på området

Det kan dock konstateras att äldreperspektivet inte kommer till uttryck på ett tydligt sätt i jämställdhetsprogrammet.

KPR anser att det bör upprättas ett stadsövergripande styrdokument/ program för äldres rättigheter och möjligheter till inflytande i Stockholms stad, vilket skulle kunna leda till att äldreperspektivet beaktas i fler sammanhang.

I övrigt instämmer KPR i de i huvudsak positiva synpunkter som Äldreförvaltningen framfört i sitt remissvar.

Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter

Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter beslutade vid sitt sammanträde den 31 augusti 2017 enligt följande.

Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter ställer sig bakom kansliets promemoria daterad den 7 augusti 2017

Kansliet för mänskliga rättigheter promemoria daterat den 7 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Jämställda möjligheter för individer att forma sina liv är en grundläggande mänsklig rättighet. Redan från tidig ålder blir barn bemötta och behandlade olika efter kön vilket begränsar oss genom livet. Kvinnor och män får ta del av olika mängd resurser, bemöts olika och har inte lika stort inflytande. Programmet är därför en viktig del i arbetet om att nå Ett Stockholm för alla. I detta arbete är det grundläggande att stadens samtliga verksamheter bidrar och arbetar strategiskt.

Stockholms stad har i rollen som arbetsgivare stora möjligheter att påverka ojämställda villkor mellan kvinnor och män, inte minst vad gäller löneskillnader och arbetsvillkor. Detta görs genom systematiskt arbete med aktiva åtgärder för att främja lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet, i enlighet med diskrimineringslagens arbetsgång. Stadens förutsättningar till påverkan inom detta område handlar i hög grad om arbetsgivarperspektivet, som hanteras främst i stadens personalpolicy.

Mäns våld mot kvinnor och andra former av våld i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem och ett stort hinder för jämställdheten. Mot den bakgrunden finns det därför ett eget program mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck som beskriver hur staden ska arbeta för att på ett strukturerat, prioriterat och omfattande sätt arbeta mot våld och hedersrelaterat våld och förtryck.

Kansliet konstaterar att staden 2009 undertecknade CEMR-deklarationen. En av de sex grundläggande principerna i CEMR-deklarationen är jämställdhetsprogram har tillräcklig finansiering för att jämställdhetsarbetet ska nå framgång.

Samtliga nämnder och bolagsstyrelser behöver efter antagande säkerställa att grundläggande och tillräckliga kunskaper finns för att programmet ska kunna implementeras och nå framgång i verksamheterna. Programmet lyfter även behovet av metodutveckling som i många fall behöver vara verksamhetsnära. Det handlar om

olika slags kunskaper beroende på nivå och uppdrag i bolaget/förvaltningen.
Kunskapsutveckling om jämställdhet och jämställdhetsintegrering ska ske löpande.

Kansliet för mänskliga rättigheter föreslår att kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter besvarar remissen i enlighet med vad som sagts i detta PM.

Män för jämställdhet (MÄN)

Män för jämställdhets yttrande daterat den 25 september 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Angående fokusområde 1

- MÄN saknar här ett fokus på representation och inflytande i relation till Stockholm Stad som arbetsgivare, exempelvis målsättningar gällande chefspositioner eller könsfördelning i de egna bolagens styrelser.

Angående fokusområde 2

- Frågan om utbildning ligger numera under fokusområde 3.
- MÄN saknar här ett fokus på Stockholm Stad som arbetsgivare, exempelvis mål om jämställd lönesättning och genomförande av lönekartläggningar.

Angående fokusområde 3

- I relation till målet om jämställdutbildning ser MÄN även behov av att lyfta frågan om att betygsskillnader mellan pojkar och flickor bör utjämnas, samt att de når kunskapsmålen i skolan ”i lika stor utsträckning”.
- MÄN ser även betydelsen av att lyfta fram att skolan bör driva ett aktivt normkritiskt och våldsförebyggande arbete med syfte att skapa trygga skolmiljöer som ger förutsättningar för lärande för unga oavsett kön.

Angående fokusområde 4

- MÄN saknar här ett tydligare fokus på föräldraskap som ju är ett av de primära områdena i relation till målet om obetalt hem- och omsorgsarbete. Män tar fortfarande endast ut dryga 20 procent av all föräldraledighet. Trots det driver få kommuner och landsting idag ett aktivt arbete kring jämställt föräldraskap, inkluderande bemötande av fäder eller arbete med pappagrupper . Denna skevhet får även stora konsekvenser och effekter inom övriga jämställdhetspolitiska områden. Vi vet t.ex. även att arbetet med fäder och jämställt föräldraskap är våldsförebyggande.
- MÄN rekommenderar att Stockholm Stad inför en målskrivning med syfte att uppmuntra såväl anställda som invånare till ett mer jämställt uttag av föräldraledigheten samt ett delat ansvar för omsorgen om barn.

MÄN rekommenderar även att staden bör verka för att öka kunskapen om jämställt föräldraskap och ett ökat inkluderande av fäder bland dess verksamheter som möter blivande eller existerande föräldrar.

- MÄN saknar även ett maktperspektiv i relation till mål ”4.1.” och förespråkar att målsättningen bör bara att detta arbete ska fördelas jämt mellan män och kvinnor. Nuvarande målformulering säger ingenting om ansvar och fördelning.

Angående fokusområde 5

- MÄN vill i relation till målområde 5 även belysa betydelsen av att arbeta aktivt med maskulinitetsnormer i relation till frågan om psykisk ohälsa. Unga män är kraftigt överrepresenterade i självmordsstatistiken och i olika riskbeteenden. Samtidigt är fortfarande endast runt 20 procent av de som söker sig till stödfunktioner så som BRIS eller landets ungdomsmottagningar killar. Målområde ”5.2” bör om möjligt uppmärksamma att killar och tjejers psykiska ohälsa ofta kan ta sig olika uttryck, alternativt att ”stadens verksamheter uppmärksammar såväl flickors som pojkars psykiska ohälsa och arbetar för att främja deras psykiska hälsa”.

Angående fokusområde 6

- MÄN saknar en tydligare samstämmighet i målformuleringarna med Stockholm Stads omfattande program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck. De övergripande målområdena om ”våldsförebyggande arbete utifrån ett normkritiskt förhållningssätt”, kunskapen om vart man ska vända sig i mötet med våldsutsatta eller våldsutövare i behov av stöd, möjlighet till stöd och skydd vid våldsutsatthet samt möjlighet till stöd vid våldsanvändande. Ett tydligare förebyggande fokus i målformuleringarna ligger väl i linje med Stockholm Stads eget program såväl som den nationella strategin för att förebygga mäns våld mot kvinnor.
- MÄN förespråkar ett tydligare framskrivet fokus på förebyggande arbete, exempelvis genom att målområde 6.1. och 6.2. inleds med skrivningen att ”Stadens verksamheter arbetar våldsförebyggande och...”.
- I relation till målområde 6.3. föreslår MÄN även en skrivning om att alla stadens verksamheter bör ha kompetens och verktyg för att upptäcka våldsutsatthet.
- I relation till målområde 6.4. föreslår MÄN att denna kompetens även behöver beröra personal och verksamheter som arbetar med barn och unga.
- I relation till målområde 6.5. föreslår MÄN att även män och pojkar ska nämnas i målformuleringen. Våld som män utövar mot andra män och utsattheten hos exempelvis homo-, bisexuella, transpersoner och queera bör uppmärksammas i ett våldsförebyggande arbete. Även detta våld

relaterar i stor utsträckning till stereotyp maskulinitet.

Angående fokusområde 7

- Målområde 7.1. är formulerat som att ”det ena könet är överlägset det andra”. Formuleringen bygger på en binär syn på kön som programmet säger sig vilja motverka.
- Målområde 7.2. MÄN föreslår att även våldsprevention nämns i målformuleringen.
- Målområde 7.3. upplever MÄN som otydligt formulerat.
- Målområde 7.4. MÄN ser ett behov av att även inkludera icke-binära och transungdomar i målskrivningen om målet är att undanröja strukturella hinder för kultur- och fritidsaktiviteter. Dessa unga exkluderas i stor utsträckning exempelvis genom könsuppdelade lag, grupper eller omklädningsrum. Målskrivningen är i sig exkluderande och motverkar därmed sitt syfte.
- Målområde 7.5. Jämställdhetspolitikens utgångspunkt är att kvinnor som grupp är missgynnade och diskriminerade i förhållande till män som grupp. Målskrivningen uppfattas därmed som otydlig i vilka grupper som avses.

RFSU Stockholm

RFSU Stockholms yttrande daterat den 26 september 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Eftersom programmet fokuserar på att jämställdhet mellan grupperna kvinnor och män är risken stor att andra könskategorier förbises samt att skillnader mellan könen befästs istället för upphävs. Genomgående i programmet används ett språkbruk som förstärker tvåkönsnormen, och endast i förbifart konstateras att människor kan tillskriva sig andra könsidentiteter än kvinna eller man. Målet med jämställdhetsprogrammet måste vara att alla människor, oberoende av könsidentitet eller andra sociala kategorier, har lika mycket makt att forma samhället och sina egna liv. Även om avsikten att synliggöra skillnader för att sedan upphäva dem är en klok strategi bör det göras ännu tydligare i programmet att jämställdhet även berör personer med andra könsidentiteter, för att inte bidra till att en exkluderande tvåkönsnorm befästs och reproduceras (även kallat transexkludering).

Förslag på ändringar

Fokusområden

3. Jämställd utbildning

Förslag till ytterligare ett delmål:

“3.4 Skolan arbetar aktivt för att motverka sexuella trakasserier och negativ särbehandling på grund av kön och könsidentitet.”

4. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Vi föreslår att den inledande texten ”Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor” i sin nuvarande formulering listas som ett mål, snarare än som ingress. Vi föreslår följande mening som ingressen: ”Det obetalda hem- och omsorgsarbetet fördelas i dag mycket ojämnt mellan könen”.

6. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Förslag till ytterligare ett delmål:

“6.9 I skolan tar barn och unga del av allsidig sexualupplysning som syftar till att sprida positiva maskulinitetsnormer, öka förståelsen för allas rätt till sin egen kropp, samt att förebygga våld.”

Begreppsdefinitioner

Vi föreslår att begreppsdefinitionerna i bilagan till programmet läggs som en förklaring istället, för att läsaren ska förstå den terminologi som används genomgående i programmet. Vi föreslår även att följande begrepp läggs till i listan:

-könsmaktsordning

-normer och normkritik/normmedvetenhet

Följande stycke på sida 14 i programmet bör lyftas till inledningen på sida 5 för ökad tydlighet.

Ett normkritiskt förhållningssätt, ibland kallat normmedvetet, handlar om att i verksamheten fokusera på och granska de normer och strukturer som leder till att människor kränks, diskrimineras eller osynliggörs. Det handlar om att t.ex. i utvecklingsarbete kring bemötande diskutera vilka som inkluderas respektive exkluderas, vilka som verksamheten är anpassad efter och vilka som kan missgynnas. Det finns starka normer kopplat till kön vilket är viktigt att arbeta med framförallt i bemötandefrågor. Det innebär också att inte förutsätta att alla identifierar sig som kvinnor eller män eller att alla identifierar sig med det kön de tilldelades vid födseln.

Programmet bör också korrekturläsas noggrant för att ta bort stavfel, syftningsfel och olika typsnitt i samma stycken.

Sveriges kvinnolobby

Sveriges kvinnolobbys yttrande daterat den ?? har i huvudsak följande lydelse.

2. Ekonomisk jämställdhet

Sveriges Kvinnolobby ställer sig starkt bakom att programmet innehåller en punkt gällande kvinnor som står långt från arbetsmarknaden ska få möjlighet till arbete genom riktade insatser. Utöver att säkerställa att nyanlända kvinnor och män får lika effektiva, tidiga och kostsamma insatser krävs särskilda och riktade insatser till nyanlända kvinnor.

Vi vill även uppmärksamma Stockholms stad på det stora antalet kvinnor som är fattigpensionärer, och lever under fattigdomsgränsen, i kommunen samt Stockholms

stads ansvar att möjliggöra en bra levnadsstandard för dessa.

3. Jämställd utbildning

Sveriges Kvinnolobby uppskattar Stockholms stads ambition om att uppmuntra flickor och pojkar, kvinnor och män att göra val som inte är baserade på en social förväntan eller norm. Vi vill dock lyfta att det är lika viktigt att höja statusen på kvinnodominerade yrken och att arbeta mot strukturella löneskillnader. Detta kan i förlängningen bidra till att fler pojkar och män överväger en framtid i kvinnodominerade yrken. Jämställdhetsintegrering är den viktigaste strategin för att nå delmålet om jämställd utbildning och ska implementeras på alla skolor i Stockholm.

4. En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Sveriges Kvinnolobby föreslår att Stockholms stad bör ha som mål att kommunens vård och omsorgsverksamhet inte är beroende av hjälp från närstående, dessa ska kunna delta på arbetsmarknaden istället för att göra obetalt omsorgsarbete.

6. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Det är bra att de som vill lämna prostitution ska få stöd av hög kvalitet, men kvinnor som vill lämna prostitution känner sällan att de har möjlighet till detta och än mindre söker de aktivt hjälp. Stockholms stad måste söka upp personer i prostitution och arbeta förebyggande mot en marknad med prostitution. Stöd av hög kvalitet måste inkludera långsiktig finansiering via Mikamottagningen.

Ett sätt att konkretisera målet om en trygg stadsmiljö (6.5) är att införa riktlinjer mot könsdiskriminerande reklam. Reklam som annonseras i det offentliga rummet kan innehålla fördomar, beteenden, språkbruk och bilder som har sin grund i stereotypa föreställningar om kön eller att det ena könet är överlägset det andra.

Unizon

Unizons yttrande daterat den 25 september 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Unizon är en riksorganisation som samlar över 130 kvinno- tjej- och ungdomsjourer samt andra stödorganisationer som arbetar för ett jämställt samhälle fritt från våld. Jourerna arbetar med stöd, skydd, prevention och påverkan utifrån en kunskap om våld, genus och makt.

Unizon välkomnar att Stockholm Stad har tagit fram ett program för ett jämställt Stockholm och anser att det är en mycket god ansats att följa de nationella jämställdhetspolitiska målen. Nedan följer de kommentarer som Unizon har på programmet.

6.2

Det är en god ambition att stadens verksamheter ska vara fria från våld, förtryck och sexuella trakasserier. I dag vet vi att många sexuella trakasserier sker online. Det skulle därför vara ett mål och en viktig ståndpunkt att sträva emot att stadens verksamheter även skulle vara fria från sådant online.

Ett exempel på formulering gällande detta skulle kunna vara.

"Stadens verksamheter är fria från våld, förtryck och sexuella trakasserier både online och offline."

6.3 och 6.4

Då det är fler barn än kvinnor som bor på Unizons medlemsjourer så anser vi att det är centralt att även de medarbetare som möter våldsutsatta barn ha samma kompetens som de som möter våldsutsatta vuxna. Vidare bör samtliga medarbetare som kan komma att möta våldsutsatta ha kunskap om vilka relevanta stödinsatser som Staden erbjuder samt vilka andra organisationer som det går att hänvisa till. Dessutom är det våldsförebyggande arbetet är centralt för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och med den bakgrunden ser Unizon gärna följande tillägg

"Medarbetare i verksamheter vars målgrupp bland annat är våldsutsatta barn och vuxna har kompetens om våldsutsatthet, särskilda sårbarhetsfaktorer, våldets konsekvenser, våldsförebyggande arbete samt relevanta stödinsatser."

och 6.4

"Medarbetare i verksamheter vars målgrupp bland annat är våldsutsatta barn och vuxna har kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck och dess konsekvenser, om våldsförebyggande arbete samt relevanta stödinsatser."

7.1

Pornografi är ett av de tydligaste områden där bilder av kvinnor som förtryckta, stereotypa föreställningar om kön och rasism reproduceras. Dessutom handlar det i mångt och mycket om filmade övergrepp på kvinnor. Unizon anser därför att Staden bör vara förebilder och ta ett tydligt avstånd från detta och se till att Stockholm är en jämställd stad – fri från porr. Därav föreslår vi följande text:

"Stadens verksamheter är fria från fördomar, beteenden, språkbruk och bilder som har sin grund i stereotypa föreställningar om kön, i att det ena könet är överlägset det andra eller som förtrycker och förminskar kvinnor och flickor. Stadens verksamheter är helt fria från tillgänglighet till pornografiskt innehåll."

Vidare anser Unizon att det under avsnittet (s 14) om att motverka stereotypa könsnormer att pojkar och män inte bara ska uppmuntras till att engagera sig i det våldspreventiva arbetet, det bör också framgå att staden förväntar sig att män ska kunna ta ansvar för sådant arbete.

"Staden ska arbeta förebyggande för att förhindra att mäns och killars våld mot kvinnor och flickor uppstår. Pojkar och män ska uppmuntras till att engagera sig i och ta ansvar för det förebyggande arbetet."

Ett viktigt led i att låta den som utsätter en annan för kränkande eller diskriminerande behandling ta ansvar är att synliggöra och rikta fokus på den som utövar makt och förtryck på sådant sätt. Exempelvis genom en förskjutning av den som utsätts till den som utsätter i språkbruket. Se förslag nedan:

Ett normkritiskt förhållningssätt, ibland kallat normmedvetet, handlar om att i verksamheten fokusera på och granska de normer och strukturer som leder till att människor kränker, diskriminerar eller osynliggör."

Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Johanna Sjö m.fl. (alla M) och Johan Fälldin (C) enligt följande.

Alla människor ska ha samma frihet att göra egna val för att forma sina liv. För att uppnå ett jämställt och jämlikt samhälle för alla individer ska staden arbeta för att de hinder som finns ska undanröjas.

Det aktuella programmet har ett gott syfte. Dock ser vi en problematik i att ålägga stadens verksamheter ytterligare policys och styrdokument. Mängden styrdokument bör tvärtom minimeras. Det bästa vore att föra samman alla policys som rör diskriminering i ett övergripande dokument om hur staden ska arbeta ur ett medborgarperspektiv med dessa frågor. Det borde vara självklart att svenska lag ska gälla utan att det tydliggörs i ett policyprogram. I detta tänkta övergripande dokument bör det föreliggande programmets fokusområden inkluderas.

I sammanhanget vill vi påtala vikten av att det i samhällsorienteringen för nyanlända ägnas tydlig uppmärksamhet till denna fråga. Även vid information genom föräldrastöd ska frågan om lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning lyftas.

Särskilt uttalande gjordes av Gulan Avci (L) enligt följande.

Det liberala jämställdhetsuppdraget tar sikte på att alla lika rätt till frihet, ansvar och makt, oberoende av kön eller könsidentitet. Det handlar om att ge individen verktyg för hennes frigörelse, genom att bekämpa den bristande jämställdheten och de värderingar och normer som begränsar henne. Kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att utbilda sig, arbeta, göra karriär och forma samhället. Det förutsätter jämställda villkor inom alla områden, såväl politiska, kulturella, sociala som ekonomiska.

Det program för ett jämställt Stockholm som nu presenteras kunde ha varit mer konkret. Risken finns att det mest blir tomma ord. Uppföljning, tidsplaner och ansvarsfördelning bör framgå tydligare, liksom kopplingen till stadens andra program såsom idrottsprogrammet och programmet mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Det är heller inte helt klart på vilket sätt nämnderna och bolagen ska implementera programmet i sina verksamheter.

Dessutom kan vi notera att arbetet mot hedersvåld- och förtryck helt saknas i uppräknningen av fokusområden. Hedersförtryck av både flickor och pojkar, kvinnor och män, är ett av vår tids största jämställdhetsproblem och en av de allvarligaste

frihetsinskränkningarna av individer i Stockholm. Det är minst sagt anmärkningsvärt att detta saknas i majoritetens jämställdhetsprogram.

Med det sagt så är vi positiva till att detta program tagits fram. Arbetet för jämställdhet mellan flickor och pojkar, kvinnor och män är mycket viktigt och ska vara aktivt i alla delar av stadens verksamheter.

Exploateringsnämnden

Reservation anfördes av Joakim Larsson m.fl. (alla M) enligt följande.

Att nämnden beslutar att delvis bifalla kontorets förslag till beslut och att därutöver anför följande:

Jämställdhet och jämlikhet är en frihetsfråga. Alla människor ska ha samma rättigheter och möjligheter att göra egna val för att forma sina liv. För att uppnå ett jämställt och jämlikt samhälle för alla individer ska staden arbeta för att de hinder som finns ska undanröjas.

Samhället bör tillhandahålla förutsättningar för att alla ska kunna leva sitt liv och göra sina egna val. Men valen måste ytterst vara upp till den enskilda individen, utan detaljstyrning och pekpinnar från staden. Att kvinnor och män till exempel ska ha lika möjligheter i sina studie- och yrkesval betyder inte att staden ska påverka vilka val människors slutligen gör, utan endast att staden ska skapa bästa möjliga förutsättningar för alla att välja. Staden bör därför inte i jämställdhetsprogrammet peka ut hur stockholmarna måste göra yrkes- och studieval som "bryter stereotypa könsmonster" då det går emot ambitionen om att möjligheterna ska vara desamma oavsett kön. Människors möjligheter ska inte begränsas av varken kön eller eventuell förekomst av stereotypa könsnormer. Besluten ska vara individens, inte stadens.

Programmet för ett jämställt Stockholm har ett gott syfte, men samtidigt som det visserligen synliggör skillnader och andra allvarliga samhällsproblem, riskerar det att missa att det i grunden handlar om respekt och lika värde för alla människor, oavsett kön. Det är inte heller oproblematiskt att ålägga stadens verksamheter ytterligare styrdokument och mål att förhålla sig till. Mängden styrdokument bör tvärtom minimeras. Det bästa vore att föra samman alla policies som rör diskriminering i ett övergripande dokument om hur staden ska arbeta ur ett medborgarperspektiv med dessa frågor.

Mäns våld mot kvinnor är mycket allvarligt och skall stävjas. Men allt våld ska förhindras oavsett gärningsman eller offer. I programmet saknas en problematisering av att avgränsningen av våld i nära relationer begränsas till mäns våld mot kvinnor. Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem, men begreppet utesluter våld inom samkönade relationer eller kvinnors våld mot män, trots att även detta utgör ett hinder för att uppnå jämställdhet. Den undertecknade CEMR-deklarationen använder till exempel därför istället begreppet "könsrelaterat våld", vilket vi anser mer passande. Vi anser även att det är självklart att staden på inget sätt ska bidra till att

uppmuntra till att våld uppstår oavsett vilka negativa normer det handlar om, varför det även blir märkligt att endast peka ut negativa maskulinitetsnormer.

Stockholms stad har en viktig roll att spela som arbetsgivare. Givetvis är det angeläget att försöka uppnå en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, men vi tror inte att staden kan besluta denna fördelning genom sin personalpolicy. Staden bör inte engagera sig i detta på annat sätt än utifrån ett arbetsgivarperspektiv där förutsättningarna för att båda i en relation ska ha lika möjlighet att välja att själv ta ansvar för hemarbete. Stockholms stad bör i rollen som arbetsgivare istället påverka icke jämställda villkor mellan kvinnor och män vad gäller löneskillnader, arbetsvillkor och möjlighet att göra karriär.

En aspekt som inte får förbises är att staden inte kan lösa alla orättvisor samtidigt. En av de mer trängande uppgifterna är att tillse att flickor och kvinnor som lever under hedersförtryck får sin frihet värnad och sina medborgerliga rättigheter tillgodosedda. Utanförskapet växer och väntas om några år omfatta uppemot en miljon personer. Det är en utveckling som Sverige inte har råd med. Att bryta utanförskapet är en central politisk uppgift, såväl nationellt som lokalt, under de kommande åren.

En särskilt utsatt grupp, vilka har mycket svårt att få fäste på svensk arbetsmarknad, är utrikesfödda kvinnor. Endast knappt hälften av utomeuropeiskt födda kvinnor var sysselsatta 2014. Det är därför viktigt att de insatser som görs för att få in fler på arbetsmarknaden präglas av ett tydligt jämställdhetsperspektiv där möjligheten att få stöd inte påverkas av vilket kön en person har. Det är positivt att programmet nu lyfter flickors och kvinnors särskilda erfarenheter, behov och utsatthet i flyktingmottagandet.

Vi delar självklart ambitionen om att vi ska ha ett jämställt Stockholm där alla människor har makt att forma samhället och sina egna liv. Mycket utav det som programmet lyfter för att skapa ett mer jämställt Stockholm är dock självklarheter. Vissa av programmets fokusmål och inriktningar kan till och med motarbeta denna ambition. Trots att vi lever i en av världens mest jämställda städer, kvarstår utmaningar.

I sammanhanget vill vi påtala vikten av att det i samhällsorienteringen för nyanlända ägnas tydlig uppmärksamhet till denna fråga. Även vid information genom föräldrastöd ska frågan om lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning lyftas.

Särskilt uttalande gjordes av Abit Dundar (L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden

Fastighetsnämnden

Reservation anfördes av Henrik Sjölander m.fl. (alla M) enligt följande.

Jämställdhet och jämlikhet är en frihetsfråga. Alla människor ska ha samma rättigheter och möjligheter att göra egna val för att forma sina liv, oavsett kön eller andra attribut. För att uppnå ett jämställt och jämlikt samhälle för alla individer ska staden arbeta för att de hinder som finns ska undanröjas.

Samhället bör tillhandahålla förutsättningar för att alla ska kunna leva sitt liv och göra sina egna val. Men valen måste ytterst vara upp till den enskilda individen, utan detaljstyrning och pekpinnar från staden. Att kvinnor och män till exempel ska ha lika möjligheter i sina studie- och yrkesval betyder inte att staden ska påverka vilka val människors slutligen gör, utan endast att staden ska skapa bästa möjliga förutsättningar för alla att välja. Staden bör därför inte i jämställdhetsprogrammet peka ut hur stockholmarna måste göra yrkes- och studieval som ”bryter stereotypa könsmonster” då det går emot ambitionen om att möjligheterna ska vara desamma oavsett kön. Människors möjligheter ska inte begränsas av varken kön eller eventuell förekomst av stereotypa könsnormer. Besluten ska vara individens, inte stadens.

Programmet för ett jämställt Stockholm har ett gott syfte, men samtidigt som det visserligen synliggör skillnader och andra allvarliga samhällsproblem, riskerar det att missa att det i grunden handlar om respekt och lika värde för alla människor, oavsett kön. Det är inte heller oproblematiskt att ålägga stadens verksamheter ytterligare styrdokument och mål att förhålla sig till. Mängden styrdokument bör tvärtom minimeras. Det bästa vore att föra samman alla policies i ett övergripande dokument om hur staden ska arbeta ur ett medborgarperspektiv för att alla människor ska behandlas lika och med respekt.

Mäns våld mot kvinnor är mycket allvarligt och skall stävjas. Men allt våld ska förhindras oavsett gärningsman eller offer. I programmet saknas en problematisering av att avgränsningen av våld i nära relationer begränsas till mäns våld mot kvinnor. Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem, men begreppet utesluter våld inom samkönade relationer eller kvinnors våld mot män, trots att även detta utgör ett hinder för att uppnå jämställdhet. Den undertecknade CEMR-deklarationen använder till exempel därför istället begreppet ”könsrelaterat våld”, vilket vi anser mer passande. Vi anser även att det är självklart att staden på inget sätt ska bidra till att uppmuntra till att våld uppstår oavsett vilka negativa normer det handlar om, varför det även blir märkligt att endast peka ut negativa maskulinitetsnormer.

Stockholms stad har en viktig roll att spela som arbetsgivare. Givetvis är det angeläget att försöka uppnå en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, men vi tror inte att staden kan besluta denna fördelning genom sin personalpolicy. Staden bör inte engagera sig i detta på annat sätt än utifrån ett arbetsgivarperspektiv där förutsättningarna för att båda i en relation ska ha lika möjlighet att välja att själv ta ansvar för hemarbete. Stockholms stad bör i rollen som arbetsgivare istället påverka icke jämställda villkor mellan kvinnor och män vad gäller löneskillnader, arbetsvillkor och möjlighet att göra karriär.

En aspekt som inte får förbises är att staden inte kan lösa alla orättvisor samtidigt. En av de mer trängande uppgifterna är att tillse att flickor och kvinnor som lever under hedersförtryck får sin frihet värnad och sina medborgerliga rättigheter tillgodosedda.

Utanförskapet växer och väntas om några år omfatta uppemot en miljon personer. Det är en utveckling som Sverige inte har råd med. Att bryta utanförskapet är en central politisk uppgift, såväl nationellt som lokalt, under de kommande åren.

En särskilt utsatt grupp, vilka har mycket svårt att få fäste på svensk arbetsmarknad, är utrikes födda kvinnor. Endast knappt hälften av utomeuropeiskt födda kvinnor var sysselsatta 2014. Det är därför viktigt att de insatser som görs för att få in fler på arbetsmarknaden präglas av ett tydligt jämställdhetsperspektiv där möjligheten att få stöd inte påverkas av vilket kön en person har. Det är också positivt att programmet nu lyfter flickors och kvinnors särskilda erfarenheter, behov och utsatthet i flyktingmottagandet.

Vi delar självklart ambitionen om att vi ska ha ett jämställt Stockholm där alla människor har makt att forma samhället och sina egna liv, men mycket utav det som programmet lyfter för att skapa ett mer jämställt Stockholm är självklarheter och vi tror tyvärr att vissa av programmets fokusmål och inriktningar till och med motarbetar denna ambition. Det är beklagligt, för trots att vi lever i en av världens mest jämställda städer, kvarstår utmaningar. Sverige är ett av världens mest jämställda och jämlika länder och det bör vara självklart att alla medborgare behandlas lika och har samma rättigheter och möjligheter.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Valeskog m.fl (alla S) Åke Askensten m.fl. (alla MP) och Elisabeth Löfvander (V) enligt följande.

Programmet är avsett att vara ett styrinstrument till vägledning för nämnder och styrelser. Det har tagits fram i en gemensam process som även omfattar program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck och ett program om barnets rättigheter och inflytande.

I stadens budget för 2017 finns ett uppdrag att ta fram ett långsiktigt äldrepolitiskt program. Det har nu fått namnet En äldrevänlig stad och processas för närvarande av Äldreförvaltningen och Socialförvaltningen. Avsikten med det programmet är att få med alla stadens nämnder och förvaltningar i arbetet med att göra staden äldrevänlig. Fastighetsnämnden ser fram mot att även äldreperspektivet kommer att finnas med i arbetet med stadens fastigheter.

Särskilt uttalande gjordes av Kerstin Fredriksson m.fl. (alla L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden

Idrottsnämnden

Reservation anfördes av Bo Sundin m.fl. (alla M) och Mikael Valier (KD) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Alexander Lindholm m.fl. (alla S), Anders Lindell m.fl. (alla MP) och Bwar Mert (V) enligt följande.

Vi vill utöver förvaltningens svar anföra att vi är stolta över det arbete som redan görs för att få en bredare och mer inkluderande verksamhet. Arbetet under idrottsnämnden ligger redan idag i linje med det kommande programmet för ett jämställt Stockholm 2018-2022. Men bra kan alltid bli bättre, ett genomtänkt arbete kring så viktiga frågor som berörs i programmet kan alltid utvecklas och förbättras.

Vi ser positivt på ett stadsövergripande program och ser positivt på att programmet arbetas in i målen och indikatorerna i respektive nämnds Verksamhetsplan. Idrottsförvaltningen gör ett genomtänkt arbete för att nå fler. De tydliga riktade satsningarna på idrottsområdet är ett föredöme för hela staden och kan inspirera och stötta utvecklingen av programmet sin helhet

Särskilt uttalande gjordes av Daniele Fava (L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden

Kulturnämnden

Reservation anfördes av Sophia Granswed m.fl. (alla M) enligt följande.

Jämställdhet och jämlikhet är en frihetsfråga. Alla människor ska ha samma rättigheter och möjligheter att göra egna val för att forma sina liv. För att uppnå ett jämställt och jämlikt samhälle för alla individer ska staden arbeta för att de hinder som finns ska undanröjas.

Samhället bör tillhandahålla förutsättningar för att alla ska kunna leva sitt liv och göra sina egna val. Men valen måste ytterst vara upp till den enskilda individen, utan detaljstyrning och pekpinnar från staden. Att kvinnor och män till exempel ska ha lika möjligheter i sina studie- och yrkesval betyder inte att staden ska påverka vilka val människors slutligen gör, utan endast att staden ska skapa bästa möjliga förutsättningar för alla att välja. Staden bör därför inte i jämställdhetsprogrammet peka ut hur stockholmarna måste göra yrkes- och studieval som ”bryter stereotypa könsmonster” då det går emot ambitionen om att möjligheterna ska vara desamma oavsett kön. Människors möjligheter ska inte begränsas av varken kön eller eventuell förekomst av stereotypa könsnormer. Besluten ska vara individens, inte stadens.

Programmet för ett jämställt Stockholm har ett gott syfte, men samtidigt som det visserligen synliggör skillnader och andra allvarliga samhällsproblem, riskerar det att

missa att det i grunden handlar om respekt och lika värde för alla människor, oavsett kön. Det är inte heller oproblematiskt att ålägga stadens verksamheter ytterligare styrdokument och mål att förhålla sig till. Mängden styrdokument bör tvärtom minimeras. Det bästa vore att föra samman alla policies som rör diskriminering i ett övergripande dokument om hur staden ska arbeta ur ett medborgarperspektiv med dessa frågor.

Mäns våld mot kvinnor är mycket allvarligt och skall stävjas. Men allt våld ska förhindras oavsett gärningsman eller offer. I programmet saknas en problematisering av att avgränsningen av våld i nära relationer begränsas till mäns våld mot kvinnor. Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem, men begreppet utesluter våld inom samkönade relationer eller kvinnors våld mot män, trots att även detta utgör ett hinder för att uppnå jämställdhet. Den undertecknade CEMR-deklarationen använder till exempel därför istället begreppet ”könsrelaterat våld”, vilket vi anser mer passande. Vi anser även att det är självklart att staden på inget sätt ska bidra till att uppmuntra till att våld uppstår oavsett vilka negativa normer det handlar om, varför det även blir märkligt att endast peka ut negativa maskulinitetsnormer.

Stockholms stad har en viktig roll att spela som arbetsgivare. Givetvis är det angeläget att försöka uppnå en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, men vi tror inte att staden kan besluta denna fördelning genom sin personalpolicy. Staden bör inte engagera sig i detta på annat sätt än utifrån ett arbetsgivarperspektiv där förutsättningarna för att båda i en relation ska ha lika möjlighet att välja att själv ta ansvar för hemarbete. Stockholms stad bör i rollen som arbetsgivare istället påverka icke jämställda villkor mellan kvinnor och män vad gäller löneskillnader, arbetsvillkor och möjlighet att göra karriär.

En aspekt som inte får förbises är att staden inte kan lösa alla orättvisor samtidigt. En av de mer trängande uppgifterna är att tillse att flickor och kvinnor som lever under hedersförtryck får sin frihet värnad och sina medborgerliga rättigheter tillgodosedda. Utanförskapet växer och väntas om några år omfatta uppemot en miljon personer. Det är en utveckling som Sverige inte har råd med. Att bryta utanförskapet är en central politisk uppgift, såväl nationellt som lokalt, under de kommande åren.

En särskilt utsatt grupp, vilka har mycket svårt att få fäste på svensk arbetsmarknad, är utrikesfödda kvinnor. Endast knappt hälften av utomeuropeiskt födda kvinnor var sysselsatta 2014. Det är därför viktigt att de insatser som görs för att få in fler på arbetsmarknaden präglas av ett tydligt jämställdhetsperspektiv där möjligheten att få stöd inte påverkas av vilket kön en person har. Det är positivt att programmet nu lyfter flickors och kvinnors särskilda erfarenheter, behov och utsatthet i flyktingmottagandet.

Vi delar självklart ambitionen om att vi ska ha ett jämställt Stockholm där alla människor har makt att forma samhället och sina egna liv. Mycket utav det som programmet lyfter för att skapa ett mer jämställt Stockholm är dock självklarheter. Vissa av programmets fokusmål och inriktningar kan till och med motarbeta denna ambition. Trots att vi lever i en av världens mest jämställda städer, kvarstår utmaningar.

Särskilt uttalande gjordes av Rasmus Jonlund m.fl. (alla L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden

Kyrkogårdsnämnden

Reservation anfördes av Annette Lundquist Larsson m.fl. (alla M) och Ewa-Marie Ås (KD) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Reservation anfördes av Jonas Naddebo (C) och Lars Jilmstad m.fl. (alla M) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Sabine Pettersson (L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Servicenämnden

Reservation anfördes av Henrik Sjölander (M) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Socialnämnden

Reservation anfördes av Andrea Ström m.fl. (alla M) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Isabel Smedberg Palmqvist och Frida Johansson Metso (båda L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation anfördes av Joakim Larsson m.fl. (alla M) och Erik Slottner (KD) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Björn Ljung (L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Trafiknämnden

Reservation anfördes av Cecilia Brinck m.fl. (alla M) enligt följande.

Jämställdhet och jämlikhet är en frihetsfråga. Alla människor ska ha samma rättigheter och möjligheter att göra egna val för att forma sina liv. För att uppnå ett jämställt och jämlikt samhälle för alla individer ska staden arbeta för att de hinder som finns ska undanröjas.

Samhället bör tillhandahålla förutsättningar för att alla ska kunna leva sitt liv och göra sina egna val. Men valen måste ytterst vara upp till den enskilda individen, utan detaljstyrning och pekpinnar från staden. Att kvinnor och män till exempel ska ha lika möjligheter i sina studie- och yrkesval betyder inte att staden ska påverka vilka val människors slutligen gör, utan endast att staden ska skapa bästa möjliga förutsättningar för alla att välja. Staden bör därför inte i jämställdhetsprogrammet peka ut hur stockholmarna måste göra yrkes- och studieval som ”bryter stereotypa könsmonster” då det går emot ambitionen om att möjligheterna ska vara desamma oavsett kön. Människors möjligheter ska inte begränsas av varken kön eller eventuell förekomst av stereotypa könsnormer. Besluten ska vara individens, inte stadens.

Programmet för ett jämställt Stockholm har ett gott syfte, men samtidigt som det visserligen synliggör skillnader och andra allvarliga samhällsproblem, riskerar det att missa att det i grunden handlar om respekt och lika värde för alla människor, oavsett kön. Det är inte heller oproblemiskt att ålägga stadens verksamheter ytterligare styrdokument och mål att förhålla sig till. Mängden styrdokument bör tvärtom minimeras. Det bästa vore att föra samman alla policys som rör diskriminering i ett

övergripande dokument om hur staden ska arbeta ur ett medborgarperspektiv med dessa frågor.

Mäns våld mot kvinnor är mycket allvarligt och skall stävjas. Men allt våld ska förhindras oavsett gärningsman eller offer. I programmet saknas en problematisering av att avgränsningen av våld i nära relationer begränsas till mäns våld mot kvinnor. Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem, men begreppet utesluter våld inom samkönade relationer eller kvinnors våld mot män, trots att även detta utgör ett hinder för att uppnå jämställdhet. Den undertecknade CEMR-deklarationen använder till exempel därför istället begreppet ”könsrelaterat våld”, vilket vi anser mer passande. Vi anser även att det är självklart att staden på inget sätt ska bidra till att uppmuntra till att våld uppstår oavsett vilka negativa normer det handlar om, varför det även blir märkligt att endast peka ut negativa maskulinitetsnormer.

Stockholms stad har en viktig roll att spela som arbetsgivare. Givetvis är det angeläget att försöka uppnå en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, men vi tror inte att staden kan besluta denna fördelning genom sin personalpolicy. Staden bör inte engagera sig i detta på annat sätt än utifrån ett arbetsgivarperspektiv där förutsättningarna för att båda i en relation ska ha lika möjlighet att välja att själv ta ansvar för hemarbete. Stockholms stad bör i rollen som arbetsgivare istället påverka icke jämställda villkor mellan kvinnor och män vad gäller löneskillnader, arbetsvillkor och möjlighet att göra karriär.

En aspekt som inte får förbises är att staden inte kan lösa alla orättvisor samtidigt. En av de mer trängande uppgifterna är att tillse att flickor och kvinnor som lever under hedersförtryck får sin frihet värnad och sina medborgerliga rättigheter tillgodosedda. Utanförskapet växer och väntas om några år omfatta uppemot en miljon personer. Det är en utveckling som Sverige inte har råd med. Att bryta utanförskapet är en central politisk uppgift, såväl nationellt som lokalt, under de kommande åren.

En särskilt utsatt grupp, vilka har mycket svårt att få fäste på svensk arbetsmarknad, är utrikesfödda kvinnor. Endast knappt hälften av utomeuropeiskt födda kvinnor var sysselsatta 2014. Det är därför viktigt att de insatser som görs för att få in fler på arbetsmarknaden präglas av ett tydligt jämställdhetsperspektiv där möjligheten att få stöd inte påverkas av vilket kön en person har. Det är positivt att programmet nu lyfter flickors och kvinnors särskilda erfarenheter, behov och utsatthet i flyktingmottagandet.

Vi delar självklart ambitionen om att vi ska ha ett jämställt Stockholm där alla människor har makt att forma samhället och sina egna liv. Mycket utav det som programmet lyfter för att skapa ett mer jämställt Stockholm är dock självklarheter. Vissa av programmets fokusmål och inriktningar kan till och med motarbeta denna ambition. Trots att vi lever i en av världens mest jämställda städer, kvarstår utmaningar.

Särskilt uttalande gjordes av Patrik Silverudd (L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Cecilia Brinck m.fl. (alla M) enligt följande.

Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut. Att därutöver anför följande:

Jämställdhet och jämlikhet är en frihetsfråga. Alla människor ska ha samma rättigheter och möjligheter att göra egna val för att forma sina liv. För att uppnå ett jämställt och jämlikt samhälle för alla individer ska staden arbeta för att de hinder som finns ska undanröjas.

Samhället bör tillhandahålla förutsättningar för att alla ska kunna leva sitt liv och göra sina egna val. Men valen måste ytterst vara upp till den enskilda individen, utan detaljstyrning och pekpinnar från staden. Att kvinnor och män till exempel ska ha lika möjligheter i sina studie- och yrkesval betyder inte att staden ska påverka vilka val människors slutligen gör, utan endast att staden ska skapa bästa möjliga förutsättningar för alla att välja. Staden bör därför inte i jämställdhetsprogrammet peka ut hur stockholmarna måste göra yrkes- och studieval som ”bryter stereotypa könsmonster” då det går emot ambitionen om att möjligheterna ska vara desamma oavsett kön. Människors möjligheter ska inte begränsas av varken kön eller eventuell förekomst av stereotypa könsnormer. Besluten ska vara individens, inte stadens.

Programmet för ett jämställt Stockholm har ett gott syfte, men samtidigt som det visserligen synliggör skillnader och andra allvarliga samhällsproblem, riskerar det att missa att det i grunden handlar om respekt och lika värde för alla människor, oavsett kön. Det är inte heller oproblematiskt att ålägga stadens verksamheter ytterligare styrdokument och mål att förhålla sig till. Mängden styrdokument bör tvärtom minimeras. Det bästa vore att föra samman alla policies som rör diskriminering i ett övergripande dokument om hur staden ska arbeta ur ett medborgarperspektiv med dessa frågor.

Mäns våld mot kvinnor är mycket allvarligt och skall stävas. Men allt våld ska förhindras oavsett gärningsman eller offer. I programmet saknas en problematisering av att avgränsningen av våld i nära relationer begränsas till mäns våld mot kvinnor. Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem, men begreppet utesluter våld inom samkönade relationer eller kvinnors våld mot män, trots att även detta utgör ett hinder för att uppnå jämställdhet. Den undertecknade CEMR-deklarationen använder till exempel därför istället begreppet ”könsrelaterat våld”, vilket vi anser mer passande. Vi anser även att det är självklart att staden på inget sätt ska bidra till att uppmuntra till att våld uppstår oavsett vilka negativa normer det handlar om, varför det även blir märkligt att endast peka ut negativa maskulinitetsnormer.

Stockholms stad har en viktig roll att spela som arbetsgivare. Givetvis är det angeläget att försöka uppnå en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, men vi tror inte att staden kan besluta denna fördelning genom sin

personalpolicy. Staden bör inte engagera sig i detta på annat sätt än utifrån ett arbetsgivarperspektiv där förutsättningarna för att båda i en relation ska ha lika möjlighet att välja att själv ta ansvar för hemarbete. Stockholms stad bör i rollen som arbetsgivare istället påverka icke jämställda villkor mellan kvinnor och män vad gäller löneskillnader, arbetsvillkor och möjlighet att göra karriär.

En aspekt som inte får förbises är att staden inte kan lösa alla orättvisor samtidigt. En av de mer trängande uppgifterna är att tillse att flickor och kvinnor som lever under hedersförtryck får sin frihet värnad och sina medborgerliga rättigheter tillgodosedda. Utanförskapet växer och väntas om några år omfatta uppemot en miljon personer. Det är en utveckling som Sverige inte har råd med. Att bryta utanförskapet är en central politisk uppgift, såväl nationellt som lokalt, under de kommande åren.

En särskilt utsatt grupp, vilka har mycket svårt att få fäste på svensk arbetsmarknad, är utrikesfödda kvinnor. Endast knappt hälften av utomeuropeiskt födda kvinnor var sysselsatta 2014. Det är därför viktigt att de insatser som görs för att få in fler på arbetsmarknaden präglas av ett tydligt jämställdhetsperspektiv där möjligheten att få stöd inte påverkas av vilket kön en person har. Det är positivt att programmet nu lyfter flickors och kvinnors särskilda erfarenheter, behov och utsatthet i flyktingmottagandet.

Vi delar självklart ambitionen om att vi ska ha ett jämställt Stockholm där alla människor har makt att forma samhället och sina egna liv. Mycket utav det som programmet lyfter för att skapa ett mer jämställt Stockholm är dock självklarheter. Vissa av programmets fokusmål och inriktningar kan till och med motarbeta denna ambition. Trots att vi lever i en av världens mest jämställda städer, kvarstår utmaningar.

Särskilt uttalande gjordes av Lotta Edholm m.fl (alla L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Äldrenämnden

Reservation anfördes av Sofia Modigh (KD) och Dennis Wedin m.fl. (alla M) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Ann-Katrin Åslund (L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Överförmyndarnämnden

Reservation anfördes av Berthold Gustavsson m.fl. (alla M) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Bromma stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Jan Tigerström m.fl. (alla M), enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Hanna Wistrand (L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Henrik Virro, Jonas Nilsson, Erika Wing, Kristiina Katajikko tjänstgörande ersättaren Björn Wredberg (alla M), enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Peter Backlund (L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Lars Jilmstad m.fl (alla M), se Joakim Larssons m.fl. (alla M) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Peter Öberg (L) och Malena Liedholm Ndounou (C) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Lars Svärd m.fl. (alla M) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Abit Dundar m.fl. (alla L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Bo Arkelsten m.fl. (alla M), enligt följande.

Se under exploateringsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Helen Jäderlund Eckhardt (L), enligt följande

Se under arbetsmarknadsnämnden

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Joel Laurén m.fl. (alla M), enligt följande

Se under exploateringsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Lars Lundqvist m.fl. (alla L), enligt följande

Se under arbetsmarknadsnämnden

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Petra Gardos Ek m.fl. (alla M), se Joakim Larssons m.fl. (alla M) reservation i arbetsmarknadsnämnden. enligt följande

Se under exploateringsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Olov Lindquist (L) enligt följande

Se under arbetsmarknadsnämnden

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Benjamin Dousas m.fl. (alla M), enligt följande

Se under exploateringsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Amela de la Cruz (L), enligt följande

Se under arbetsmarknadsnämnden

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Kristina Lutz m.fl. (alla M) och Hunnar Caperius (C) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Sabine Pettersson (L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Jan Jönsson m.fl. (L) och Eva Rüdlinger (M) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Ole-Jörgen Persson, Naemi Karlsson, Markku Sirviö, Markus Brigander och Annika Rosenberg (alla M) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Bengt Porseby (L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Södermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Christoffer Järkeborn m.fl. (alla M) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson m.fl. (alla S), Anna-Klara Müntzing m.fl. (alla MP) och Birgitta Sevefjord (V) enligt följande.

I en tid då rörelser som förutom rasismen tycker att feminismen och därmed jämställdhetsarbetet har gått för långt är på framfart, är det glädjande att nås av denna remiss från kommunstyrelsen. Det är viktigt att vi aldrig tar rättighetsprinciper för givna. Förutom att de föreslagna riktlinjerna ska säkra stadens invånares rätt till en offentlighet utan diskriminering och våld, där alla får samma möjligheter i skolan, förskola och på arbetsmarknaden, så är markeringen viktig ur ett vidare samhällsperspektiv.

Särskilt uttalande gjordes av Anne-Lie Elfvén (L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Johan Nilsson m.fl. (alla M) och Evy Kjellberg (C) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.

Särskilt uttalande gjordes av Anna Engelbert (L) enligt följande.

Se under arbetsmarknadsnämnden

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Tobias Sjö m.fl. (alla M) enligt följande.

Se under exploateringsnämnden.